

**Rozmowa z wiceministrem
Markiem Krawczykiem**
str. 4-7

**Rozmowa z wiceministrem
Mikołajem Dorożalą**
str. 8-11

**Europejski Akt
Dostępności**
str. 30-33

w Centrum

Magazyn Projektów Europejskich

ISSN 2545-1383 **Nr 2/2025**

Słowo wstępne
str. 3

WYWIAD

Unia Europejska wspiera społeczeństwo obywatelskie
str. 4-7

Fundusze Europejskie na rzecz ochrony przyrody
str. 8-11

SPOŁECZEŃSTWO

Nauki społeczne i humanistyczne w programie Horyzont Europa
str. 12-13

Przedsiębiorstwa społeczne w Polsce
str. 14-17

Ogólnopolski standard turystyki wytnieniowej
str. 18-19

Unia Europejska przeciwko przemocy wobec dzieci
str. 20-23

Unia wspiera HR przyszłości
str. 24-25

Fundusze Europejskie na rzecz potrzebujących
str. 26-29

Europejski Akt Dostępności
str. 30-33

Aktualności w FENG-u
str. 34-35

EDUKACJA

Nowoczesna edukacja w polskich szkołach
str. 36-39

WSPÓŁPRACA TRANSGRANICZNA

Dostępne pogranicze polsko-ukraińskie
str. 40-41

Bezpieczeństwo pogranicza polsko-słowackiego
str. 42-43

EKSPERT RADZI

Nowe coraz bliżej
str. 44-45

Szanowni Państwo,

zapraszam serdecznie do lektury najnowszego numeru „w Centrum”, który poświęcony jest głównie społecznemu wymiarowi Funduszy Europejskich. Rozpoczynamy bardzo ciekawym wywiadem z wiceministrem ds. społeczeństwa obywatelskiego i rozmawiamy między innymi o aktywności organizacji pozarządowych w kontekście sześciomiesięcznego przewodnictwa Polski w Radzie Unii Europejskiej. Następnie zwracamy się do wiceministra klimatu i środowiska, aby przyjrzeć się instrumentom wsparcia dla procesów ochrony przyrody. W tym miejscu warto przypomnieć, że Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej rozpoczęło konsultacje Planu Społeczno-Klimatycznego. Polska będzie największym beneficjentem Społecznego Funduszu Klimatycznego. Budżet planu na lata 2026-2032 wynosi 65 mld zł. Ten nowy instrument finansowy ma pomóc niwelować ubóstwo energetyczne gospodarstw domowym, małym przedsiębiorstwom i użytkownikom transportu, znajdującym się w trudnej sytuacji.

Wracając do roli Centrum Projektów Europejskich, dysponujemy już wieloma przykładami projektów współpracy transgranicznej i ponadnarodowej, w których dotacje przełożyły się na wymierne korzyści dla lokalnych społeczności w zakresie dostępu do usług ochrony zdrowia, bezpieczeństwa czy systemowego podejścia do opieki i zwiększenia samodzielności osób z niepełnosprawnościami. Osobny artykuł poświęcamy właśnie projektowi dla ogólnopolskiego standardu turystyki wytchnieniowej.

W związku z nadchodzącym okresem wakacyjnym chciałbym życzyć Państwu udanego odpoczynku, niezapomnianych chwil spędzonych z dala od zgiełku i kłopotów. A problemy widziane z dystansu, mam nadzieję, przybiorą łagodniejsze kształty...

MARCIN KOŁNIERZAK
dyrektor Centrum Projektów Europejskich

**Rozmowa z Markiem Krawczykiem,
podsekretarzem stanu
w Kancelarii Prezesa Rady
Ministrów, wiceministrem
ds. społeczeństwa obywatelskiego**

Unia Europejska wspiera społeczeństwo obywatelskie

W związku z trwającym od 1 stycznia 2025 roku sześciomiesięcznym przewodnictwem Polski w Radzie Unii Europejskiej minister ds. społeczeństwa obywatelskiego powołała Radę Organizacji Pozarządowych ds. Prezydencji Polski w Radzie Unii Europejskiej. Jaka jest jej rola?

Rada Organizacji Pozarządowych ds. Prezydencji została powołana z inicjatywy Agnieszki Buczyńskiej, ówczesnej minister ds. społeczeństwa obywatelskiego, którą wówczas reprezentowałem, oraz Magdaleny Sobkowiak-Czarneckiej, podsekretarz stanu w Kancelarii Prezesa Rady Ministrów (KPRM).

Naszym głównym celem było stworzenie platformy dialogu, wymiany doświadczeń i współkształtowania priorytetów polskiej prezydencji w Radzie Unii Europejskiej (RUE) w zakresie szerokiego spektrum interesów społecznych. Członkowie Rady wnieśli specjalistyczną wiedzę w sprawach istotnych dla agendy prezydencji, skoncentrowanych wokół kwestii bezpieczeństwa Polski i Europy. Do zadań Rady należało zatem: pełnienie roli łącznika pomiędzy rządem a środowiskiem trzeciego sektora, interpretacja filarów bezpieczeństwa, a niekiedy, jak w przypadku bezpieczeństwa cywilnego, również twórcza re-interpretacja, polegająca na dołożeniu do sześciu filarów tego siódmego wymiaru – bezpieczeństwa

cywilnego, angażującego społeczeństwo obywatelskie. Bezpieczeństwo cywilne stanowi jeden z celów odporności społecznej, a także przenika wszystkie pozostałe filary. Nic dziwnego, że wymiar ten skryształizował się właśnie podczas spotkań z przedstawicielami społeczeństwa obywatelskiego. Ponadto Rada zidentyfikowała kierunki istotnych w tym kontekście zmian aktów legislacyjnych, procedowanych w Unii Europejskiej (UE), takich jak: dyrektywa w sprawie jakości powietrza i czystsze powietrze dla Europy (*Ambient Air Quality Act*), rozporządzenie UE – Akt o Lekach Krytycznych (*Critical Medicines Act*) czy przepisy, mające na celu ochronę dzieci w Internecie.

Czy dużo organizacji pozarządowych zgłosiło swoich reprezentantów do Rady Organizacji Pozarządowych ds. Prezydencji? Jak liczna jest Rada? W jakich obszarach tematycznych te organizacje się specjalizują?

Początkowo zakładaliśmy, że Rada będzie liczyć 20 członków. Jednak zainteresowanie było tak duże (do KPRM wpłynęło 181 zgłoszeń), że podjęliśmy decyzję o zwiększeniu liczby powołań do 34.

Nie stosowaliśmy klucza tematycznego. Kandydat musiał zdobyć poparcie 10 innych

organizacji pozarządowych (*non-governmental organisations* – NGO) lub trzech federacji. Ostatecznie w Radzie znaleźli się przedstawiciele wszystkich istotnych z punktu widzenia Polek i Polaków obszarów, takich jak: zdrowie, klimat, bezpieczeństwo, odporność na kryzysy, prawa człowieka, demokratyzacja, rolnictwo, równość płci, sprawiedliwość społeczna, bezpieczeństwo żywnościowe, wyzwania związane z cyfryzacją. Tak szerokie spektrum specjalizacji pozwoliło członkom Rady wypracować postulaty dla polskiej prezydencji w niemal każdej dziedzinie życia.

Jak z perspektywy czasu i kończącego się już przewodnictwa Polski w Radzie Unii Europejskiej ocenia Pan działania Rady Organizacji Pozarządowych ds. Prezydencji?

Dorobek prac Rady NGO wykracza poza sześciomiesięczny okres prezydencji, obejmuje bowiem zadanie, jakim jest wzmocnienie roli społeczeństwa obywatelskiego w Europie, a to wyzwanie na lata. Moim zdaniem wszyscy zdawaliśmy sobie sprawę z jego wagi. Kwestia współpracy w ramach wspólnej, długookresowej strategii wydaje się tutaj kluczowa, dlatego członkowie Rady zajęli się przygotowaniem rekomendacji dla Danii, przygotowującej się do objęcia prezydencji.

Oprócz wspomnianych wyżej postulatów, które Departament Społeczeństwa Obywatelskiego

stara się brać pod uwagę w ramach planowanych działań, do sukcesów Rady zaliczyłbym także:

- wzmocnienie przekazu na temat odporności społecznej poprzez dodanie siódmego wymiaru bezpieczeństwa do agendy prezydencji,
- wyodrębnienie postulatu, dotyczącego przeciwdziałania dezinformacji klimatycznej,
- uwzględnienie kwestii zdrowia psychicznego dzieci i młodzieży w ramach kształtowania odporności zdrowotnej społeczeństw krajów UE,
- wypracowanie bazy ekspertów tematycznych, wspierających działania Polski w trakcie prezydencji.

Jakie Pana zdaniem kluczowe wyzwania stoją przed społeczeństwem obywatelskim w Polsce?

Wyzwanie, przed którym stoi polskie społeczeństwo obywatelskie, to przede wszystkim budowanie odporności społecznej, czyli zdolności do skutecznego reagowania na kryzysy i trudności. Ważna jest także ochrona ludności oraz obrona cywilna, które wymagają przygotowania się do stawienia czoła różnym zagrożeniom – od klęsk żywiołowych po sytuacje kryzysowe.

Społeczeństwo obywatelskie musi też radzić sobie z kryzysami społecznymi i pracować nad depolaryzacją, czyli niwelowaniem podziałów oraz napięć między poszczególnymi grupami społecznymi. Organizacje pozarządowe pomagają

fot. Adobe Stock

państwu we właściwy sposób odpowiedzieć na te wszystkie wyzwania.

Czym zajmuje się Komitet ds. Pożytku Publicznego, którego jest Pan wiceprzewodniczącym?

Komitet pomaga nawiązywać kontakty podmiotom administracji rządowej z organizacjami pozarządowymi i wzmacnia współpracę między nimi. Zajmujemy się też przygotowywaniem programów, które wspierają rozwój społeczeństwa obywatelskiego, a potem pilnujemy, żeby były one właściwie realizowane. Opiniujemy również projekty ustaw, które mają ułatwić funkcjonowanie organizacjom. Dbamy o to, żeby różne strony się rozumiały i wspólnie działały na rzecz dobra publicznego.

Jakie są założenia koncepcji Krajowej Strategii Rozwoju Wolontariatu?

Krajowa Strategia Rozwoju Wolontariatu to rządowy program, realizowany przez Narodowy Instytut Wolności. Jego celem jest wsparcie i rozwój wolontariatu systematycznego w Polsce do roku 2030. Chcemy przede wszystkim zwiększyć liczbę aktywnych wolontariuszy oraz podnieść jakość koordynacji ich działań w organizacjach, co pozwoli na efektywniejsze zaangażowanie obywateli. Bardzo istotne jest budowanie świadomości społecznej i pozytywnego wizerunku wolontariatu. Zależy nam na tym, aby coraz więcej osób widziało w wolontariacie szansę na aktywne uczestnictwo w życiu społecznym oraz postrzegało go jako realne wsparcie dla lokalnych społeczności.

Jak Pan widzi rolę organizacji pozarządowych w systemie ochrony ludności i obrony cywilnej?

Organizacje pozarządowe stanowią ważny element systemu ochrony ludności i obrony cywilnej. Uzyskanie statusu podmiotów OLiOC (Ochrona Ludności i Obrona Cywilna) umożliwi im skuteczniejsze działanie.

Będą one wspierać i uzupełniać prace struktur samorządowych oraz administracji rządowej – zarówno na szczeblu centralnym, jak i wojewódzkim. W nowym modelu organizacje wzmocnią działania instytucji publicznych w obszarach, w których posiadają doświadczenie i specjalistyczną wiedzę, m.in. poprzez prowadzenie szkoleń, kampanii informacyjnych, aby przygotować społeczeństwo, jak powinno reagować w sytuacjach kryzysowych.

Organizacje pozarządowe od lat budują zaufanie na poziomie lokalnym, co czyni je naturalnym kanałem dotarcia do mieszkańców. Ich zaangażowanie jest podstawą mobilizowania społeczności i wzmacniania odporności społecznej.

Nad jakimi zmianami w budżecie obywatelskim pracuje Komitet ds. Pożytku Publicznego?

Komitet pracuje nad zmianami, które nadają przepisom dotyczącym budżetu obywatelskiego ramowy charakter, zapewniając samorządom większą swobodę w kształtowaniu lokalnych zasad. Podkreśla, że budżet obywatelski powinien być wiążącą decyzją mieszkańców,

fot. Adobe Stock

a nie tylko formą konsultacji społecznych. Rekomendujemy także utrzymanie obowiązkowego budżetu obywatelskiego w miastach na prawach powiatu z minimalnym poziomem finansowania.

Chcemy, żeby dzięki tej zmianie możliwe było skuteczniejsze reagowanie na potrzeby mieszkańców i lokalnych wspólnot oraz aby wskutek tego zwiększyło się zaangażowanie obywatelskie.

W marcu bieżącego roku przewodniczący Komitetu ds. Pożytku Publicznego uchwalił „Program współpracy Przewodniczącego Komitetu do spraw Pożytku Publicznego z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami wymienionymi w art. 3 ust. 3 Ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie na rok 2025”. Jakie są najważniejsze założenia programu?

Głównym celem tego programu jest zbudowanie efektywnej współpracy administracji publicznej z organizacjami pozarządowymi, opartej na dialogu, partnerstwie oraz wspieraniu inicjatyw społeczeństwa obywatelskiego. Program zakłada jej usprawnienie i poprawę jakości, tak aby przynosiła ona korzyści obu stronom. Zakłada także wzmocnienie instytucjonalne trzeciego sektora oraz zwiększenie jego udziału w życiu społecznym. W ramach programu przewidzieliśmy działania dotyczące m.in. legislacji, dialogu obywatelskiego, efektywnego wykorzystania zasobów oraz promowania dobrych praktyk.

Rządowe wsparcie rozwoju społeczeństwa obywatelskiego to efekt współpracy Komitetu ds. Pożytku Publicznego, Narodowego Instytutu Wolności oraz Rady Działalności Pożytku Publicznego. Jaki jest podział kompetencji pomiędzy tymi organami?

Komitet ds. Pożytku Publicznego, funkcjonujący jak mała rada ministrów, skupia ministrów i wiceministrów pod przewodnictwem ministra ds. społeczeństwa obywatelskiego. Pełni on rolę wewnątrzrządowego ciała odpowiedzialnego za strategiczne planowanie oraz podejmowanie decyzji dotyczących polityki społecznej.

Narodowy Instytut Wolności działa jako agencja rządowa, wspierająca rozwój społeczeństwa obywatelskiego oraz zarządzająca przekazywaniem środków publicznych do organizacji pozarządowych.

Natomiast Rada Działalności Pożytku Publicznego jest organem doradczym i konsultacyjnym. Stanowi przestrzeń dialogu oraz wymiany poglądów na temat wzmocnienia sektora społecznego i obywatelskiego, a także proponowania zmian legislacyjnych.

To właśnie dzięki dobremu i efektywnemu współdziałaniu tych trzech organów jesteśmy w stanie w odpowiedzialny i merytoryczny sposób wdrażać programy, które będą przez lata wspierać aktywność obywatelską.

W jaki sposób Fundusze Europejskie wspierają proces zmian zachodzących w polityce społecznej w naszym kraju?

Fundusze Europejskie stanowią jeden z głównych instrumentów wspierających zmiany w polityce społecznej w Polsce. Ich znaczenie szczególnie wzrosło w kontekście wyzwań ostatnich lat – skutków kryzysu gospodarczego, pandemii COVID-19 oraz kryzysu energetycznego.

Unijne wsparcie umożliwia realizację działań, które bezpośrednio wpływają na poprawę jakości życia Polaków – m.in. poprzez zwiększanie dostępności usług dla osób ze szczególnymi potrzebami, rozwój usług opiekuńczych i edukacyjnych, wspieranie integracji społecznej, ochrony zdrowia czy też aktywizacji zawodowej. Środki europejskie pomagają również zmniejszać dysproporcje regionalne i budować spójność społeczną, co jest fundamentem długofalowego, zrównoważonego rozwoju naszego społeczeństwa. Szczególną rolę w tym obszarze pełni program Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021-2027 (FERS), którego budżet wynosi 20,9 mld zł. To narzędzie systemowego wsparcia dla działań podnoszących jakość edukacji, kompetencji pracowników i warunków pracy oraz polityk społecznych, odpowiadające na konkretne potrzeby mieszkańców.

Kancelaria Prezesa Rady Ministrów uczestniczy jako Instytucja Pośrednicząca w realizacji programu FERS w obszarze dialogu obywatelskiego i odpowiada za inicjatywy wzmacniające potencjał organizacji pozarządowych. Widzimy tu ważny element trwałej zmiany na rzecz budowy silniejszego społeczeństwa obywatelskiego, zdolnego do współtworzenia polityk publicznych.

**Pytania opracowali specjaliści
Wydziału Informacji Funduszy Europejskich
Centrum Projektów Europejskich**

fot. MKiŚ

Rozmowa z Mikołajem Dorożałą, wiceministrem klimatu i środowiska, Głównym Konserwatorem Przyrody

Fundusze Europejskie na rzecz ochrony przyrody

W maju obchodziliśmy Europejski Dzień Parków Narodowych. W poprzedniej perspektywie budżetowej parki narodowe otrzymały ponad 300 mln zł z Funduszy Europejskich. Co udaje się dzięki tym środkom zrobić?

Parki narodowe otrzymały nawet 340 mln zł! I to na ponad 60 różnych projektów. Biorąc pod uwagę, że mamy 23 parki narodowe, to pokazuje ich bardzo dużą skuteczność w pozyskiwaniu środków unijnych. A przecież moglibyśmy jeszcze dodać parki krajobrazowe, które również były beneficjentami i zrealizowały przedsięwzięcia za ponad 100 mln zł. Większość inwestycji w parkach narodowych jest dofinansowana właśnie z Funduszy Europejskich. Warto podkreślić, że w każdym przypadku środki unijne stanowiły około 70 proc. budżetu. Zauważmy, że mówimy o poprzedniej perspektywie finansowej. W obecnej mamy do wykorzystania olbrzymie fundusze, które naprawdę zmieniają Polskę. Aktualnie w trzech Parkach Narodowych: Biebrzańskim, Babiogórskim i Świętokrzyskim są realizowane trzy duże projekty za 200 mln zł. Powstają tam bowiem nowoczesne centra edukacji przyrodniczej i klimatycznej. To pokazuje, że unijne wsparcie jest absolutnie kluczowe dla funkcjonowania parków narodowych w naszym kraju.

Prawdopodobnie w przyszłym roku powstanie pierwszy od ćwierć wieku nowy park narodowy – Park Narodowy Doliny Dolnej Odry. Inicjatywa ta wymagała wielu rozmów z lokalnymi samorządami. Czy był to trudny proces?

Negocjacje z samorządami to proces bardzo złożony. O skali trudności świadczy chociażby fakt, że od 24 lat nie powstał w Polsce żaden park narodowy. To pokazuje jak skomplikowany i nowy jest to projekt. Trochę żartem mogę powiedzieć, że upłynęło tak dużo czasu od utworzenia nowego parku narodowego, że w Ministerstwie Klimatu i Środowiska nie było już żadnego pracownika, który miałby doświadczenie w pracy nad taką inicjatywą. Mam nadzieję, że tym razem osiągniemy sukces i będzie to naprawdę przełomowe wydarzenie.

Kluczowe dla powołania parku było uchwalenie przez obecny rząd mechanizmu subwencji ekologicznej. Rozmowy na ten temat toczyły się wiele lat, ale – jak to często bywa – nigdy nie wyszły poza ramy dyskusji. To aktualny rząd wprowadził subwencje w życie. Stanowią one premię finansową dla samorządów za ochronę przyrody w różnych formach – czy to rezerwatu, parku narodowego, czy też obszaru Natura 2000. Środki na ten cel są wypłacane od stycznia 2025 roku. Mechanizm subwencji jest ważnym

argumentem w naszych rozmowach z samorządami, bo np. gmina Widuchowa, na terenie której powstaje Park Narodowy Doliny Dolnej Odry, tylko w bieżącym roku otrzyma w ramach specjalnej premii prawie 5 mln zł. Środki te mogą być przeznaczone na dowolne cele w gminie, np. na położenie nowych chodników, budowę przedszkola lub remonty.

Oczywiście olbrzymią rolę w przekonaniu samorządowców odegrała też perspektywa pozyskania Funduszy Europejskich. Zorganizowaliśmy dla nich wyjazdy studyjne do Karkonoskiego Parku Narodowego oraz Parku Narodowego Ujście Warty, aby pokazać, jakie możliwości otwiera powołanie parku narodowego. Na czym polega zmiana? Otóż, park narodowy to tzw. państwowa osoba prawna i jako taka ma większe szanse, aby otrzymać unijne wsparcie. W Parku Narodowym Doliny Dolnej Odry są to środki na ochronę ekosystemów Międzyodrza, rozwój bezpiecznej dla przyrody infrastruktury turystycznej oraz edukację ekologiczną. W niektórych programach, jak np. FEnIKS (Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat, Środowisko), dofinansowanie wynosi od 85 do 100 proc. Chcieliśmy, by samorządowcy zobaczyli korzyści na własne oczy – zobaczyli, sprawdzili, porozmawiali i przekonali się, że warto podjąć pozytywną decyzję. To zadziałało o wiele lepiej niż tabela w Excelu. Myślę, że teraz wszyscy widzą, że mowa tu o poważnych inwestycjach nawet

w małych gminach. Stanowią one impuls do rozwoju oraz generują nowe miejsca pracy zarówno na etapie budowy obiektów, jak i ich późniejszej eksploatacji.

Ostatnio informował Pan o zawartej umowie, dzięki której ponad 500 mln zł trafi do Lasów Państwowych na adaptację do zmian klimatu. Na co dokładnie zostaną przeznaczone te środki?

To też są Fundusze Europejskie. Mówimy tu o 514 mln zł na adaptację terenów leśnych do zmian klimatu. Z powodu ocieplenia zmienia się w Polsce leśny ekosystem. Sosny, świerki i modrzewie są zastępowane innymi gatunkami. Lasy wymagają inwestycji w projekty tzw. małej retencji. Chodzi o to, żeby jak najdłużej zatrzymać wodę, której mamy coraz mniej. Celem nie jest budowa wielkich zbiorników, lecz sieci mniejszych – naturalnych, rozproszonych i wkomponowanych w krajobraz. Ważne jest również przeciwdziałanie erozji wodnej na terenach górskich. Niedawno widzieliśmy dramatyczne konsekwencje powodzi. Woda z górskich zboczy płynęła niczym wielką rynną. Dlaczego? Bo zostały wycięte drzewa, które tam rosły, a tym samym zniknęły naturalne przeszkody – powalone pnie, igliwie oraz ściółka – które spowalniały spływanie wody i ją chłoneły. Dziś trzeba ten drzewostan zrekonstruować. Konieczna jest też przebudowa lub remont 630 urządzeń wodnych. Cel jest prosty – chcemy zwiększyć

fot. Piotr Chara/MKŚ

odporność leśnych ekosystemów na zagrożenia związane ze zmianami klimatu i sprawić, żeby lasy lepiej chroniły nas przed skutkami nagłych zmian pogodowych. Inicjatywy w zakresie małej retencji są kluczowe dla bezpieczeństwa wodnego i żywnościowego Polski. Takie projekty zostaną zrealizowane w 151 nadleśnictwach w całej Polsce. Zbiega się to w czasie z innymi realizowanymi przez Ministerstwo Klimatu i Środowiska przedsięwzięciami ukierunkowanymi na renaturalizację lasów, częściowe ich wyłączenie z produkcji oraz zmianę form ich użytkowania, aby w większym stopniu niż do tej pory pełniły funkcję społeczną, a nie – gospodarczą.

Wspomnieliśmy o programie FEnIKS. To gigantyczna kwota ponad 29 mld euro, która ma poprawić warunki rozwoju kraju poprzez budowę infrastruktury technicznej i społecznej, zgodnie z zasadami zrównoważonego rozwoju. To też olbrzymie fundusze na ochronę przyrody. Nazwa programu FEnIKS jest bardzo wymowna. Co odrodzi się dzięki tym środkom?

Tak, nazwa „FEnIKS” jest tu wyjątkowo trafna. W kwestiach związanych z przyrodą potrzebujemy odrodzenia w wielu aspektach – zwłaszcza w tych, gdzie człowiekowi zabrakło przed laty wyobraźni. Zgrzeszyliśmy swoją arogancją wobec natury. Osuszaliśmy i wycinaliśmy.

Wydawało nam się, że „wiemy lepiej”. Dziś ponosimy tego konsekwencje i musimy podjąć środki zaradcze. Program FEnIKS, którego budżet wynosi prawie 130 mld zł, pomoże w obniżeniu emisyjności gospodarki oraz jej transformacji w kierunku przyjaznej środowisku. Umożliwi też inwestycje w strukturę energetyczną i zieloną energię, transport ekologiczny oraz ochronę bioróżnorodności. Wydatki na ochronę środowiska przyczynią się do zwiększenia odporności ekosystemów przyrodniczych na zmiany klimatu oraz podniesienia ich zdolności retencyjnych. Unijne wsparcie ułatwi lepsze gospodarowanie zasobami wody pitnej oraz ściekami komunalnymi.

Efekty FEnIKS-a można także zobaczyć w postaci konkretnych inwestycji w parkach narodowych...

Oczywiście, te inwestycje stanowią doskonały przykład obiektów, jakie mogą powstać, gdy zapadnie pozytywna decyzja o powołaniu Parku Narodowego Doliny Dolnej Odry. Dzięki dofinansowaniu z FEnIKS-a w wysokości ponad 60 mln zł, na terenie Biebrzańskiego Parku Narodowego, w Goniądzu, zostanie utworzone Europejskie Centrum Ochrony Klimatu i Mokradel. Z kolei Babiogórski Park Narodowy rozpoczął w tym roku budowę Centrum Edukacji

fot. Adobe Stock

Wizualizacja Europejskiego Centrum Ochrony Klimatu i Mokradeł w Goniądzu

Wizualizacja Centrum Edukacji Przyrodniczej MORGI

Przyrodniczej MORGI na terenie gminy Zawoja, którego otwarcie jest zaplanowane na 2027 rok. Wartość tej inwestycji przekracza 50 mln zł. Moglibyśmy tak jeszcze długo wymieniać....

Jak Fundusze Europejskie wpływają na ochronę przyrody w Polsce?

Bez unijnego wsparcia nie mielibyśmy możliwości tak skutecznie chronić przyrody w naszym kraju. Jest to bowiem bardzo złożony proces, który obejmuje wiele aspektów – od typowych inicjatyw z zakresu ochrony przyrody aż po działania związane z rolnictwem, jak np. zadrzewienia śródpolne i tworzenie miedz, czyli przywracanie elementów krajobrazu, które kojarzymy z dawnych lat. Nie chodzi tu jednak o walory estetyczne – co też jest z pewnością ważne – ale przede wszystkim o to, że potrzebujemy gromadzić wodę, a potem stopniowo wprowadzać ją do ekosystemu, co pozwoli nam lepiej radzić sobie ze skutkami globalnego ocieplenia. Po to, by zwiększyć retencję wody w glebie, powinniśmy odtwarzać mokradła, łąki oraz pasy drzew. To ważne zwłaszcza dla centralnej Polski, gdzie w coraz większym stopniu obserwujemy stepowienie, wynikające ze zmian klimatu.

Fundusze Europejskie będą asygnowane zarówno na czynną, jak i bierną ochronę przyrody. Ochrona czynna to działania mające na celu wsparcie naturalnych procesów i przywrócenie optymalnego stanu środowiska. Ochrona bierna polega natomiast na zachowaniu obszarów cennych przyrodniczo w ich naturalnym stanie, bez ingerencji człowieka. Unijne środki zostaną przeznaczone na zachęty finansowe dla rolników na działania na rzecz odtworzenia oraz ochrony ekosystemów zgodnie z *Nature Restoration Law*, czyli rozporządzeniem Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie odbudowy zasobów przyrodniczych, które weszło w życie 18 sierpnia 2024 roku. Tego rodzaju inicjatywy są ważne nie tylko dla sektora rolnego czy też z uwagi na konieczność radzenia sobie ze zmianami klimatycznymi, lecz także ze względu na szeroko pojęte kwestie gospodarcze. Większa retencja wody pozytywnie wpływa na bilans wodny kraju, a im większe zasoby wodne państwa, tym większe jego bezpieczeństwo żywnościowe.

Ministerstwo Klimatu i Środowiska
ul. Wawelska 52/54
00-922 Warszawa

Nauki społeczne i humanistyczne w programie Horyzont Europa

Program Ramowy Unii Europejskiej Horyzont Europa obejmuje finansowanie badań oraz innowacji w wielu dziedzinach, w tym również z zakresu nauk społecznych i humanistycznych (SSH). Unia Europejska stoi przed wieloma złożonymi wyzwaniami. Powoduje to, że rola SSH jest i będzie kluczowa dla zrozumienia nagłych przemian społeczeństw Europy. Pozwoli również na przygotowanie odpowiednich polityk publicznych.

Integracja SSH we wszystkich obszarach Horyzontu Europa to jeden z priorytetów Komisji Europejskiej: „nauki społeczne i humanistyczne będą odgrywać ważną rolę we wszystkich klastrach (Programu Ramowego)”. Kluczowa jest efektywna integracja SSH ze wszystkimi działaniami, w tym misjami i partnerstwami, aby uwzględnić ich wkład w ocenę wpływu projektów oraz ich społecznych skutków, a także w celu lepszego zrozumienia i rozwiązania złożonych problemów społecznych.

Włączenie kompetencji społeczno-humanistycznych w projekty Horyzontu Europa pozwala na realizację kluczowych zagadnień i rozwiązywanie problemów nakreślonych w dokumentach definiujących program, tj.:

- potrzeby „skupienia się na człowieku” we wszystkich obszarach badań i innowacji,
- wprowadzenia lepszych rozwiązań skomplikowanych problemów (gdyż rozwiązania czysto techniczne nie są już wystarczające);
- wdrożenia rozwiązań o widocznym wpływie społecznym, efektywnych kosztowo i gotowych do zastosowania w praktyce;
- integracji SSH w projektach dla zwiększenia wpływu społecznego oraz zwiększenia i szerzego zaangażowania obywateli.

Gdzie kryją się możliwości dla SSH? Przede wszystkim w Klastrze 2. „Kultura, kreatywność i społeczeństwo integracyjne” programu Horyzont Europa. Celem konkursów w ramach tego obszaru tematycznego jest wspieranie większego zrozumienia bogactwa i dywersyfikacji kulturowej oraz społecznej Europy, jak również wskazanie, w jaki sposób Europa może najlepiej korzystać z adaptowania nowych modeli i polityk

w kontekście nagłych przemian transformacyjnych czy korelacji międzynarodowych. Działania skupione są wokół trzech kluczowych obszarów:

- demokracji,
- dziedzictwa kulturowego i sektorów kreatywnych,
- przemian społeczno-ekonomicznych.

Wyzwania w tych obszarach często są ze sobą połączone, a ich wybór jest ściśle związany z pilnymi społecznymi, politycznymi, ekonomicznymi i kulturowymi obawami, a także oczekiwaniami obywateli Europy. Kreślą one wyraźny obraz korzyści, jakich obywatele i interesariusze mogą oczekiwać w wyniku działań badawczo-innowacyjnych realizowanych w Klastrze 2.

Również w obszarach tematycznych poświęconych m.in. zdrowiu, bezpieczeństwu cywilnemu, transportowi, środowisku czy żywności wiele tematów konkursowych zachęca, czy nawet wymaga, współpracy nauk ścisłych i SSH.

Takie tematy, nazywane „oflagowanymi SSH” można znaleźć w dokumentach konkursowych lub w zbiorczym poradniku *Opportunities for Researchers from the Social Sciences and Humanities (SSH) in Horizon Europe*¹, publikowanym przez europejską sieć Punktów Kontaktowych Klastra 2. *Net4Society*².

Poza Klastrem 2. na wyróżnienie zasługują dwie inicjatywy szczególnie inspirujące współpracę nauk ścisłych i SSH: *Societal Readiness Pilot* oraz Nowy Europejski *Bauhaus*.

W tegorocznych konkursach Klastra 5. „Klimat, Energia, Transport” znajdziemy szereg tematów

¹ https://horizoneuropencpportal.eu/sites/default/files/2024-06/ssh-opportunities_2023-25_update_final.pdf

² <https://horizoneuropencpportal.eu/cluster-2>

fot. Adobe Stock

objętych *Societal Readiness Pilot*. Celem tego działania jest sprawdzenie potencjalnej akceptowalności społecznej przyszłych rezultatów projektów. Według Komisji Europejskiej pilotaż będzie testował kryteria zapewniające, że naukowcy i innowatorzy biorą pod uwagę różne potrzeby i obawy społeczne podczas opracowywania innowacji oraz reagują na nie, zwiększając w ten sposób potencjał przyjęcia gotowych rozwiązań przez społeczeństwo. Wyniki badania zostaną dokładnie ocenione i przeanalizowane przed możliwym bardziej powszechnym wykorzystaniem w przyszłości w całym programie Horyzont Europa. Szerszym celem pilotażu jest zwiększenie interdyscyplinarności projektów, jak również dalsza integracja nauk społecznych do innowacyjnych, unijnych przedsięwzięć poprzez zachęcanie partnerów z dziedziny nauk ścisłych (np. technologii, inżynierii i matematyki) do współpracy z instytucjami specjalizującymi się w naukach społecznych i humanistycznych.

SSH będą również odgrywać ważną rolę w komponencie dotyczącym badań naukowych i innowacji w ramach instrumentu Nowego Europejskiego *Bauhausu* (NEB), aby podkreślić jego holistyczny charakter. NEB to interdyscyplinarne przedsięwzięcie zainicjowane przez Komisję Europejską w 2020 roku, oparte na trzech wartościach: pięknie, zrównoważonym rozwoju i wspólnotcie. Jego celem jest wsparcie realizacji Europejskiego Zielonego Ładu poprzez przyspieszenie transformacji różnych sektorów gospodarki, w tym budownictwa, dla poprawy jakości życia mieszkańców. Ta inicjatywa polityczna i finansowa została dodatkowo wzmocniona w wytycznych politycznych dla Komisji Europejskiej na lata 2024-2029 w ramach celu „Wspieranie ludzi, wzmacnianie naszych społeczeństw i naszego modelu społecznego”.

W inicjatywach na rzecz zapobieżenia kryzysowi mieszkaniowemu czy w działaniach związanych z zieloną transformacją stawia się na pierwszym miejscu potrzeby ludzi oraz poprawę ich życia. Instrument NEB ma sprawić, by mieszkańcy poszczególnych obszarów stawali się partnerami w procesie zmian.

Przedsięwzięcia realizowane w ramach Nowego Europejskiego *Bauhausu* przyczynią się do szerszej akceptacji społecznej dla opracowanych innowacyjnych rozwiązań, przyspieszając sprawiedliwą transformację (zieloną i cyfrową) oraz wzmacniając i przywracając zaufanie obywateli do demokracji. Powinny one również badać powiązania między obszarami zabudowanymi a ochroną i odbudową naturalnych ekosystemów, związek z historycznymi obszarami miejskimi, podmiejskimi lub wiejskimi, poprawę spójności społecznej, a także zdrowie i dobrostan ludzi.

Zachęcam do kontaktu z ekspertami Krajowego Punktu Kontaktowego w Narodowym Centrum Badań i Rozwoju³, odpowiedzialnymi za wspieranie krajowych interesariuszy z obszaru nauk społecznych i humanistycznych zainteresowanych konkursami w ramach programu Horyzont Europa. Z pewnością znajdziemy obszary, w których Państwa instytucje wykorzystają swój potencjał i możliwości, nawiązując współpracę naukowo-innowacyjną z organizacjami z całej Europy.

MIKOŁAJ PYCZAK
Krajowy Punkt Kontaktowy ds. Programów
Badawczych UE
Narodowe Centrum Badań i Rozwoju
 e-mail: mikolaj.pyczak@ncbr.gov.pl

³ <https://www.kpk.gov.pl/o-nas/eksperci>

fot. Adobe Stock

Przedsiębiorstwa społeczne w Polsce

Od lipca 2024 roku do stycznia 2025 roku zespół badawczy Stowarzyszenia Klon/Jawor przeanalizował przedsiębiorstwa społeczne w Polsce. Działanie to zostało zrealizowane w ramach przedsięwzięcia **„SAMO-ES. Samoorganizacja przedsiębiorstw społecznych jako odpowiedź na wyzwania społeczne”**, dofinansowanego z programu Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021-2027. W skład partnerstwa wchodzi: Ogólnopolski Związek Rewizyjny Spółdzielni Socjalnych jako lider projektu oraz Stowarzyszenie Klon/Jawor, Stowarzyszenie Na Rzecz Spółdzielni Socjalnych i Fundacja Rozwoju Przedsiębiorczości Społecznej „Być Razem”.

Czym jest przedsiębiorstwo społeczne?

Dwa lata temu weszła w życie ustawa o ekonomii społecznej, której celem jest wspieranie rozwoju i „włączanie” społeczne osób zagrożonych

wykluczeniem. Ustawa określa też m.in. reguły funkcjonowania przedsiębiorstw społecznych oraz zasady wspierania ekonomii społecznej przez państwo.

Do tej pory brakowało badania, które w wieloaspektowy sposób ukazywałoby nie tylko, ile przedsiębiorstw społecznych jest w Polsce, ale też jaką faktycznie mają strukturę oraz potrzeby związane z prowadzoną działalnością, jak również z jakimi wyzwaniami się aktualnie mierzą i będą mierzyć w przyszłości.

„Przedsiębiorstwa społeczne w Polsce. Raport z badania 2024” powstał dzięki analizie danych zastanych. W ich skład wchodzi: Rejestr Jednostek Polityki Społecznej, sprawozdania przedsiębiorstw społecznych za 2023 rok oraz ankiety online z 628 przedsiębiorstw społecznych. Autorzy badania przeprowadzili również osiem wywiadów grupowych z przedstawicielami 27 podmiotów. Do jakich wniosków doszli?

Liczba przedsiębiorstw społecznych w Polsce rośnie – w grudniu 2024 roku było ich 1171. Zazwyczaj działają one jako stowarzyszenia, fundacje lub spółdzielnie socjalne. W ich rozwoju dużą rolę odgrywają programy prowadzone przez Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej. Przedsiębiorstwa te najczęściej funkcjonują w obszarze usług społecznych i zdrowotnych, gastronomicznych oraz komunalnych i porządkowych. Należy jednak zwrócić uwagę, że często są to firmy świadczące wyspecjalizowane usługi, które nie są powszechnie dostępne na rynku. Zdarza się też, że nie ograniczają się do jednego obszaru, lecz są aktywne w kilku branżach. Jednocześnie aż 17 proc. zarejestrowanych podmiotów faktycznie nie prowadzi żadnej działalności.

Choć nie jest to sektor wyłącznie pomocowy, to właśnie przedsiębiorstwa społeczne są najbliższe mieszkańcom miast, powiatów czy wsi. Ich wyjątkowość polega na tym, że realizując cele biznesowe, współpracują na szczeblu lokalnym z samorządami, organizacjami pozarządowymi i jednocześnie wspierają oddolną aktywizację lokalnych społeczności.

92 proc. przedsiębiorstw społecznych prowadzi działalność gospodarczą. Najczęściej odbiorcami ich produktów lub usług są klienci indywidualni oraz prywatne firmy i lokalne samorządy. Ciekawe, że przeprowadzona ankieta pokazała rozbieżność w definiowaniu pojęcia „klient” przez badaczy i badanych. Okazało się, że słowo „klient” w przypadku przedsiębiorstw społecznych nie

jest rozumiane wyłącznie jako „nabywca dóbr i usług”. „Klientem” może być bowiem również osoba w kryzysie bezdomności, która korzysta z udzielanego jej wsparcia.

Przedsiębiorstwa społeczne najczęściej zajmują się usługami społecznymi i zdrowotnymi (23 proc.), co obejmuje np. opiekę nad osobami starszymi i z niepełnosprawnościami, prowadzenie noclegowni czy poradni terapeutycznych. Przeważają organizacje pozarządowe – 33 proc. z nich działa właśnie w tej branży. Co piąte przedsiębiorstwo społeczne funkcjonuje w gastronomii – prowadzi restaurację, kawiarnię, catering czy produkuje lokalną żywność. Na trzecim miejscu są usługi porządkowe, remontowe i komunalne, takie jak m.in. sprzątanie, dbanie o zieleń, wywóz oraz segregacja śmieci. To właśnie gastronomia i usługi komunalne są szczególnie popularne wśród spółdzielni socjalnych – prawie co trzecia z nich działa w jednej z tych branż. 12 proc. przedsiębiorstw wskazało inne obszary funkcjonowania niż te podane w ankiecie – najczęściej dotyczyło to spółek *non profit*. Wśród dodatkowych odpowiedzi pojawiły się: sprzedaż, księgowość, usługi biurowe, kosmetyczne, fryzjerskie, obsługa nieruchomości, krawiectwo, rękodzieło, marketing, hotelarstwo czy naprawa samochodów. Wielu przedstawicieli przedsiębiorstw społecznych podkreślało też, że ich działalność jest wielobranżowa. Trudno im wskazać tylko jedną główną dziedzinę, bo świadczą dużo różnych usług na rzecz konkretnych grup

fot. Adobe Stock

odbiorców – np. osób z niepełnosprawnościami, seniorów czy ludzi znajdujących się w trudnej sytuacji życiowej.

W 2023 roku prawie połowa (48 proc.) przedsiębiorstw społecznych miała roczne przychody mniejsze niż 500 tys. zł, a 32 proc. zarobiło ponad 1 mln zł. Choć nie da się dokładnie określić średnich przychodów, szacuje się, że większość firm mieści się w przedziale między 500 tys. zł a 1 mln zł rocznie.

Na wysokość przychodów wpływają takie czynniki, jak:

- forma prawna – najczęściej zarabiają stowarzyszenia i fundacje; aż 40 proc. z nich miało przychody powyżej 1 mln zł; dla porównania wśród spółdzielni socjalnych było to 27 proc., a wśród spółek *non profit* – 22 proc.;
- doświadczenie – im dłużej firma działa, tym większe ma szanse na wysokie przychody; tylko 15 proc. młodych firm (istniejących nie dłużej niż 5 lat) zarobiło ponad 1 mln zł, natomiast wśród tych z ponad 15-letnim stażem – aż 68 proc.;
- branża – najlepiej radzą sobie firmy z sektora usług społecznych i zdrowotnych; połowa z nich miała w 2023 roku przychody powyżej 1 mln zł.

Jak przedsiębiorstwa społeczne pozyskują środki na swoją działalność?

W badaniu sprawdzono, jak przedsiębiorstwa społeczne finansują swoją działalność. Pod uwagę wzięto dwa wskaźniki – z jakich źródeł najczęściej korzystają oraz ile pieniędzy z tych źródeł trafia do ich budżetów.

Najważniejszym źródłem przychodów jest działalność gospodarcza. W 2023 roku 79 proc. przedsiębiorstw miało z niej wpływy, które średnio stanowiły 65 proc. ich budżetu. Największy udział przychodów z tego źródła odnotowano w spółdzielniach socjalnych i spółkach *non profit*. Organizacje pozarządowe miały z tego tytułu mniejsze wpływy. Warto zauważyć, że im dłużej firma działa, tym mniejszy procent jej budżetu pochodzi z działalności gospodarczej. W przypadku firm z ponad 15-letnim stażem było to 38 proc.

Działalność odpłatna pożytku publicznego przyniosła przychody 27 proc. przedsiębiorstw społecznych i stanowiła średnio 31 proc. ich budżetu. To źródło miało największe znaczenie

dla najmłodszych stażem firm oraz tych z niskimi przychodami (do 100 tys. zł rocznie).

Nie wszystkie przedsiębiorstwa społeczne prowadzą działalność gospodarczą. 7 proc. podmiotów nie miało z niej wpływów ani nawet przychodów z działalności odpłatnej, czyli takiej, której celem jest pokrycie kosztów, a nie – generowanie zysku. Najczęściej były to starsze firmy oraz te świadczące usługi społeczne i zdrowotne. Tylko 18 proc. badanych podmiotów utrzymywało się wyłącznie z działalności gospodarczej. Większość polegała też na innych zasobach. W 2023 roku 46 proc. przedsiębiorstw społecznych otrzymało przychody ze źródeł zagranicznych, w tym z Funduszy Europejskich, co stanowiło średnio 31 proc. ich budżetu. Z tego rozwiązania najczęściej korzystały fundacje, stowarzyszenia oraz podmioty działające w obszarze usług społecznych i zdrowotnych. 45 proc. przedsiębiorstw społecznych otrzymało dofinansowanie na wynagrodzenia pracowników, co stanowiło średnio 16 proc. ich budżetu. Było to kluczowe dla utrzymania podmiotów o najniższych przychodach. 40 proc. firm miało wpływy ze środków administracji rządowej lub samorządowej, co stanowiło średnio 37 proc. ich budżetu i było szczególnie istotne dla organizacji pozarządowych oraz tych świadczących usługi społeczne i zdrowotne. Darowizny, składki oraz przychody z 1,5 proc. podatku zasiliły budżet 21 proc. badanych podmiotów, co stanowiło średnio 10 proc. ich przychodów.

Rekomendacje

Raport wymienia pięć rekomendacji dotyczących najważniejszych obszarów funkcjonowania przedsiębiorstw społecznych. Są to:

- zapewnienie im większej stabilności finansowej oraz instytucjonalnej,
- podniesienie ich konkurencyjności na rynku,
- zmiany formalnoprawne,
- rozwój współpracy i „sieciowanie”, czyli tworzenie sieci kontaktów,
- lepsza komunikacja oraz wzmocnienie roli statusu przedsiębiorstw społecznych.

Dalej omówione zostały wybrane rekomendacje dotyczące finansów i promowania działalności przedsiębiorstw społecznych, gdyż dotyczą kluczowych potrzeb tych podmiotów – dostępu do środków finansowych niezbędnych do ich utrzymania i rozwoju oraz propagowania wiedzy wśród przedsiębiorców i ogółu społeczeństwa na temat korzyści, jakie wiążą się z prowadzeniem tego rodzaju firm.

fot. Adobe Stock

Dla wzmocnienia przedsiębiorstw społecznych bardzo ważne jest stworzenie systemu wsparcia, który pomoże im w inwestycjach, zwiększy ich stabilność finansową i ułatwi długoterminowe planowanie przedsięwzięć. Dziś łatwiej jest otrzymać środki na zatrudnienie pracowników, ale nadal brakuje ich na rozwój działalności, a to on daje trwałość i stabilność. Przykład dobrej praktyki stanowiły dotacje z Krajowego Planu Odbudowy, które pomogły wzmocnić odporność przedsiębiorstw społecznych. Potrzebne jest też wsparcie finansowe na codzienne koszty działalności, takie jak administracja czy utrzymanie biura. Właściwe byłoby wprowadzenie długoterminowych kontraktów finansowanych przez samorządy lub państwo, dzięki czemu firmy miałyby większą pewność i bezpieczeństwo finansowe. Inne ciekawe rozwiązanie to stworzenie funduszu samopomocowego, do którego dorzucałyby się same przedsiębiorstwa. Mogłyby one z niego korzystać w trudnej sytuacji lub w przypadku chęci realizacji planów rozwojowych, pozyskując finansowanie np. na remont, poszerzenie zespołu pracowników czy inne ważne cele. Warunkiem skuteczności takiego funduszu jest ustalenie jasnych zasad jego funkcjonowania. Dzięki temu przedsiębiorcy mieliby większą szansę, aby uzyskać pożyczkę, a jednocześnie

uczuliby się odpowiedzialności finansowej. Warto również zbudować prosty, ale jednocześnie zróżnicowany system dotacji i pożyczek, aby był dostępny dla różnych typów przedsiębiorstw społecznych. Dotacje powinny być długoterminowe, żeby firmy mogły spokojnie planować swoją działalność. Ważne jest też, by konkursy na dotacje były ogłaszane z wyprzedzeniem i rozstrzygane na czas. Opóźnienia utrudniają przedsiębiorcom funkcjonowanie oraz zarządzanie środkami finansowymi. Potrzebne są jasne i przejrzyste zasady przyznawania dotacji – firmy powinny wiedzieć, dlaczego ich projekt został oceniony pozytywnie albo negatywnie. Oprócz dotacji przydałoby się, aby na rynku było dostępnych więcej preferencyjnych, niskoprocentowanych pożyczek dla przedsiębiorstw społecznych, które byłyby dobrze promowane w tym środowisku. Mogłyby być one udzielane przez instytucję publiczną i częściowo finansowane ze środków zwracanych z realizacji projektów unijnych.

Aby więcej podmiotów chciało ubiegać się o status przedsiębiorstwa społecznego i prowadzić tego rodzaju działalność, powinny z tego faktu wynikać konkretne korzyści dla firm go posiadających. Mogłyby to być np. ułatwienia w dostępie do zamówień publicznych, dodatkowe punkty w konkursach lub specjalne zlecenia tylko dla przedsiębiorstw społecznych. Warto też rozważyć ulgi podatkowe, np. niższy VAT czy zwolnienia z niektórych opłat. Równocześnie należy lepiej informować o zaletach posiadania statusu przedsiębiorstwa społecznego, np. poprzez kampanie informacyjne, warsztaty i działania rzecznicze.

Potrzebna jest także spójna i zrozumiała strategia komunikacji, której celem byłoby pokazanie, jak przedsiębiorstwa społeczne funkcjonują i co dobrego robią. Powinna ona być skierowana nie tylko do ogółu społeczeństwa, ale też do przedstawicieli biznesu, samorządów oraz urzędów, bo przedsiębiorstwa społeczne mogą być dla nich ważnym partnerem, np. w działaniach prospołecznych czy środowiskowych.

W przyszłości warto przeprowadzić badanie, które odpowie na pytanie, dlaczego niektóre przedsiębiorstwa społeczne nie prowadzą żadnej działalności, a inne rezygnują z takiego statusu. Zrozumienie przyczyn tej sytuacji pomoże zbudować stabilniejszy sektor przedsiębiorstw społecznych, jak również lepiej dopasować wsparcie dla tego typu podmiotów.

ELENI KRYŃSKA

Ogólnopolski standard turystyki wytchnieniowej

Dla setek tysięcy polskich rodzin codzienność oznacza całodobową opiekę nad osobą z niepełnosprawnościami. Opiekunowie często rezygnują z pracy, życia społecznego, a nawet troski o własne zdrowie, podporządkowując wszystko potrzebom bliskiej osoby. Czy mogą chociaż przez chwilę odpocząć? Szansą dla nich jest turystyka wytchnieniowa – forma wsparcia, która w Polsce dopiero się rozwija, lecz może diametralnie zmienić oblicze opieki długoterminowej. Pomóc ma w tym unijny projekt „Urlop od opieki. Model turystyki wytchnieniowej”.

Z danych Narodowego Spisu Powszechnego z 2021 roku wynika, że osoby z niepełnosprawnościami stanowią 14,3 proc. polskiego społeczeństwa, co odpowiada prawie 5,5 milionom obywateli. Udział tej grupy w wyjazdach turystycznych jest jednak minimalny. Według badania „Aktywność turystyczna osób niepełnosprawnych”, zrealizowanego w 2018 roku na zlecenie Ministerstwa Sportu i Turystyki, tylko 8,5 proc. respondentów wyjechało w poprzednich 12 miesiącach na urlop wypoczynkowy. Główne bariery stanowiły: stan zdrowia, brak środków finansowych i oferta niedostosowana do ich potrzeb. Sytuacja jest jeszcze trudniejsza, gdy osoba z niepełnosprawnością wymaga ciągłej opieki, gdyż wówczas wyjazd staje się wyzwaniem zarówno dla niej, jak i dla jej opiekuna, który zwykle w milczeniu ponosi największy ciężar – psychiczny, fizyczny oraz finansowy.

Turystyka wytchnieniowa nową nadzieją

Odpowiedzią na ten problem jest turystyka wytchnieniowa. To forma wypoczynku, która zapewnia wsparcie zarówno osobie z niepełnosprawnością, jak i jej opiekunowi. Kluczowy jest tu fakt, że każda ze stron ma swój program

oraz swoje aktywności, co odpowiada jej potrzebom. Osoba z niepełnosprawnością uczestniczy w prowadzonych przez profesjonalistów zajęciach, dostosowanych do jej możliwości. Opiekun ma szansę odpocząć, zregenerować się, skorzystać z usług psychologa, rehabilitanta czy też warsztatów. Nie chodzi tylko o relaks, ale również o przerwę w pełnieniu opieki nad potrzebującym, której opiekunowie często nie mają przez wiele lat. Taka forma wypoczynku może być źródłem siły, która pozwoli im wrócić do codziennej opieki mocniejszymi, zdrowszymi oraz bardziej sprawnymi.

Od wizji do modelu

Choć turystyka wytchnieniowa na świecie ma już kilkadziesiąt lat tradycji (Międzynarodowa Organizacja Turystyki Społecznej – *International Social Tourism Organisation ISTO* działa od 1963 roku), to w Polsce dopiero raczkuje. Obecnie niewiele instytucji oferuje rozwiązania, w ramach których opiekunowie mogą w tym samym czasie co ich podopieczni korzystać z oddzielnych, wytchnieniowych aktywności.

Wyjazdy tego typu organizuje np. Fundacja Ładne Historie, która podczas trzydniowych wycieczek oferuje rodzicom dzieci z niepełnosprawnością okazję do odpoczynku, spotkań, ale też rozmów na trudne tematy.

Z kolei Fundacja Dzieciom „Zdążyć z Pomocą” w trakcie ubiegłorocznych wakacji zorganizowała spotkanie w duchu turystyki wytchnieniowej dla uczestników Dnia Szerpy oraz pacjentów turnusowych z Ośrodków Rehabilitacji Amicus, Biomicus oraz Cemicus. Podopieczni wzięli udział w spacerze po Kampinoskim Parku Narodowym, a rodzice integrowali się na Polanie Opaleń, uczestniczyli w szkoleniu z pierwszej pomocy oraz skorzystali z warsztatów z arteterapii, wspólnie tworząc łapacze snów.

fot. Adobe Stock

fol. Adobe Stock

Chociaż w 2022 roku powstała Ogólnopolska Sieć Turystyki Wytchnieniowej, zrzeszająca organizacje oraz instytucje funkcjonujące w tej dziedzinie, to nadal brakuje spójnego modelu odpowiadającego na wszystkie wyzwania i potrzeby opiekunów oraz ich podopiecznych. W raporcie „Analiza – opieka wytchnieniowa. Rekomendacje do Programu Opieka wytchnieniowa 2021”, opracowanym na zlecenie Ministerstwa Rodziny i Polityki Społecznej, wskazano na konieczność wprowadzenia zarówno grupowych, jak i indywidualnych wyjazdów turystycznych oraz zajęć sportowych dla potrzebujących.

Przełom może przynieść unijny projekt „Urlop od opieki. Model turystyki wytchnieniowej”, realizowany przez Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych (PFRON) jako lidera wraz z partnerem krajowym – Fundacją Ładne Historie oraz partnerem ponadnarodowym – hiszpańską Fundación También. Przedsięwzięcie otrzymało dofinansowanie z programu Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego (działanie 1.1 Współpraca ponadnarodowa) w wysokości ponad 22 mln zł. Ma ono na celu wypracowanie konkretnego, praktycznego modelu turystyki wytchnieniowej – gotowego do wdrożenia w całym kraju. Będzie on uwzględniał różnorodność grupy odbiorców pod kątem wieku, rodzaju niepełnosprawności podopiecznych, stanu zdrowia oraz sytuacji życiowej. Zostanie on przetestowany w różnych warunkach terenowych – od miast, przez góry, po lasy i jeziora. Kluczowy jest jednak przede wszystkim fakt, że projekt w znacznym stopniu skupi się na potrzebach opiekunów, które do tej pory przy tego typu inicjatywach były marginalizowane.

Aktualnie trwa pierwszy etap projektu, czyli faza opracowywania modelu.

Testy od jesieni

Model ma być gotowy do jesieni bieżącego roku. Następnie, przez kolejne 2 lata, będzie testowana jego wstępna wersja. W pilotażu wezmą udział trzy grupy: 1200 osób z niepełnosprawnościami, ich 1200 opiekunów oraz organizatorzy takich wyjazdów, czyli 24 podmioty, które wdrożą model i otrzymają na ten cel granty, dzięki czemu możliwe będzie przeszkolenie ich personelu. Psycholodzy, terapeuci oraz instruktorzy podniosą swoje kwalifikacje, ucząc się, jak skutecznie organizować turystykę wytchnieniową na szeroką skalę.

Po co to wszystko?

Celem tej inicjatywy jest nie tylko zapewnienie chwili wytchnienia opiekunom oraz ich podopiecznym, lecz także wypracowanie systemowego podejścia do opieki nad osobami jej potrzebującymi, poprawa jakości życia rodzin, ograniczenie wypalenia i chorób opiekunów oraz zwiększenie samodzielności osób z niepełnosprawnościami. Ostateczna wersja modelu ma być gotowa do 2028 roku, a PFRON wraz z partnerami planuje jego szeroką promocję. Wypracowany standard ma stać się wzorem dla wszystkich podmiotów świadczących turystykę wytchnieniową w Polsce.

Projekt „Urlop od opieki. Model turystyki wytchnieniowej” to więcej niż propozycja wyjazdu. To szansa, aby zbudować bardziej wrażliwą, inkluzywną oraz sprawiedliwą Polskę również dla tych, którzy każdego dnia wspierają najsłabszych i często zapominają przy tym o sobie, dla tych, którzy nigdy nie byli na wakacjach, dla tych, którym tydzień oddechu wystarczy, by dalej dawać z siebie wszystko, nie tracąc siebie...

DOMINIK KRZYSZTOFOWICZ

Unia Europejska przeciwko przemocy wobec dzieci

fot. Adobe Stock

Przez wiele kolejnych lat przemoc wobec dzieci była w naszym kraju tematem traktowanym marginalnie. Jest jednak ogromna szansa na pozytywną zmianę w tym zakresie – realizowane są bowiem projekty Unii Europejskiej bezpośrednio lub pośrednio związane z przeciwdziałaniem zachowaniom dorosłych, zazwyczaj rodziców, godzącym w godność małego człowieka i negatywnie wpływającym na jego rozwój fizyczny oraz emocjonalny.

Istotne znaczenie w tworzeniu przyjaznej atmosfery wobec dzieci mają nie tylko aktywności adresowane bezpośrednio do nich, ale również do całych rodzin. Poniżej opisane zostały inicjatywy, które mają na celu wspieranie rodziców (biologicznych lub adopcyjnych), jak również opiekunów sprawujących pieczę zastępczą w pokonywaniu codziennych wyzwań emocjonalnych, psychologicznych i edukacyjnych, związanych z opieką nad wychowankami.

Wsparcie pieczy zastępczej

Doskonałym przykładem takiego przedsięwzięcia jest projekt Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie (PCPR) w Iławie „**Wsparcie pieczy zastępczej w Powiecie Iławskim**”, którym docelowo objętych ma być 375 osób – w tym 129 wychowanków pieczy zastępczej, 64 usamodzielnionych wychowanków, 75 rodziców zastępczych oraz 100 kandydatów na rodziny zastępcze. Przewidziano również szkolenia dla 7 pracowników PCPR. „Celem naszej inicjatywy jest upowszechnienie tematyki pieczy zastępczej, a także udzielenie konkretnego wsparcia grupom objętym pomocą psychologiczną, emocjonalną i edukacyjną” – informuje Anna Kilanowska, koordynatorka projektu. „Nasz projekt cieszy się ogromnym zainteresowaniem. Merytorycznie został przygotowany z uwzględnieniem zgłaszanych problemów i trudności,

których doświadczają na co dzień rodziny zastępcze” – dodaje.

Powiat Iławski uzyskał dofinansowanie przedsięwzięcia z programu regionalnego Fundusze Europejskie dla Warmii i Mazur 2021-2027, współfinansowanego ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego Plus. Budżet projektu wynosi ok. 2,5 mln zł, natomiast wysokość dofinansowania to ponad 2,2 mln zł. Przewidziany termin realizacji to: 1 września 2024 roku do 31 sierpnia 2028 roku.

„Obecnie w ramach projektu prowadzimy zajęcia na basenie dla dzieci oraz warsztaty integracji sensorycznej” – wyjaśnia A. Kilanowska. „Odbývają się również spotkania grup wsparcia, w tym po jednej – dla rodzin zastępczych spokrewnionych, dla rodzin niezawodowych, rodzinnych domów dziecka oraz rodzin zastępczych zawodowych”. W maju br. rozpoczęły się indywidualne konsultacje psychologiczne, w tym dla dzieci z podejrzeniem FAS, RAD, ADHD, autyzmu i zespołu Aspergera.

Dziecko w centrum uwagi

Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Słupsku realizuje projekt „**Dziecko w Centrum**”. „Przedsięwzięcie to jest skierowane do dzieci umieszczonych

w rodzinnej pieczy zastępczej na terenie powiatu słupskiego oraz do rodziców zastępczych pełniących już tę funkcję, a także do potencjalnych kandydatów do pełnienia roli rodzica zastępczego” – informuje Urszula Dąbrowska, dyrektor PCPR. „Celem projektu jest wsparcie psychoedukacyjne, społeczne oraz terapeutyczne dzieci, które trafiły do pieczy zastępczej, jak również doskonalenie kompetencji rodziców zastępczych i tworzenie nowych miejsc w rodzinnej pieczy zastępczej” – kontynuuje. Do projektu kwalifikowane są w pierwszej kolejności dzieci wymagające szczególnej pomocy wychowawczej, wsparcia specjalistycznego oraz z niepełnosprawnościami. „Na pomoc mogą liczyć też najmłodsi, którzy ze względu na wcześniejsze trudne doświadczenia w rodzinie biologicznej potrzebują działań psychoedukacyjnych” – zapewnia U. Dąbrowska. W ramach projektu zaplanowano wiele aktywności wspierających i specjalistycznych na rzecz jego uczestników. Wśród nich jest m.in. terapia integracji sensorycznej, wsparcie logopedyczne i edukacyjne w formie korepetycji, trening zastępowania agresji, konsultacje specjalistyczne oraz wyjazdy psychoedukacyjne i terapeutyczne. Przewidziane są również warsztaty rozwijające talenty i zainteresowania, w tym teatralne, muzyczne, rękodzielnicze, arteterapii, taneczne, plastyczne oraz graffiti.

W przypadku rodziców zastępczych do udziału w projekcie kwalifikowane są rodziny zawodowe i rodzinne domy dziecka, w szczególności te, w których przebywające dzieci potrzebują szczególnego wsparcia wychowawczego oraz pomocy specjalistów. „Rodzinom oferowane będą szkolenia doskonalące ich umiejętności rodzicielskie, terapia skoncentrowana na rozwiązaniach, dodatkowe wsparcie w opiece nad dziećmi oraz działania integrujące” – mówi U. Dąbrowska. „Aktualnie jesteśmy na etapie rekrutacji i tworzenia indywidualnych planów wsparcia dla uczestników projektu” – dodaje.

Projekt, realizowany od marca bieżącego roku i mający potrwać do kwietnia 2028 roku, otrzymało dofinansowanie z Europejskiego Funduszu Społecznego Plus w ramach programu regionalnego Fundusze Europejskie dla Pomorza 2021-2027. Jego całkowita wartość wynosi ponad 2 mln zł, a unijną dotację w wysokości ponad 1,7 mln zł pozyskał Powiat Słupski. Inicjatywę koordynuje Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Słupsku, a partnerami działań są Fundacja Latorośl oraz Zakład Doskonalenia Zawodowego w Słupsku.

Lubuskie na rzecz rodzin

Wsparcie rodziców w tworzeniu środowiska wychowawczego przyjaznego dzieciom jest celem projektu „**Lubuskie na rzecz rodzin**”, realizowanego przez Województwo Lubuskie. „Jako Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej (ROPS) w Zielonej Górze prowadzimy to przedsięwzięcie wspólnie z naszym partnerem – Fundacją na rzecz Collegium Polonicum w Słubicach” – informuje Weronika Górnicka, kierownik Wydziału ds. Realizacji Projektów Strukturalnych ROPS. „Głównym celem projektu jest zapewnienie dostępu do specjalistycznego wsparcia członkom rodzin biologicznych, adopcyjnych i zastępczych na terenie całego województwa”. Inicjatywa ta jest wdrażana poprzez sieć 12 punktów wsparcia, przy założeniu, że każdy punkt obejmuje zasięgiem jeden powiat. Dwa punkty są jednocześnie siedzibami Centrum Wsparcia Rodziny.

W punktach wsparcia zatrudnieni już zostali koordynatorzy, którzy jednocześnie pracują jako członkowie zespołu kadry terapeutycznej. „Zależy nam na tym, by już przy pierwszym kontakcie osoba potrzebująca wsparcia mogła uzyskać fachową pomoc” – zapewnia W. Górnicka. „Tym samym pomoc specjalistyczna jest na bieżąco gwarantowana, ale jednocześnie uzupełniamy ją o dodatkowych realizatorów zróżnicowanych usług” – kontynuuje. Wsparcie uczestników projektu odbywa się przy udziale psychoterapeutów, terapeutów uzależnień, psychologów, trenerów umiejętności społecznych, logopedów oraz specjalistów od zajęć „*Kids' Skills – Dam radę! I'm proud of You – Jestem z Ciebie dumny*”. Prowadzone są także grupy terapeutyczne dla rodziców biologicznych i zastępczych oraz warsztaty z elementami socjoterapii. „Poza tym staramy się wdrażać zróżnicowane, niestandardowe usługi, jak np.: hipoterapia, terapia *outdoor*, warsztaty psychologiczno-sportowe oraz arteterapia. Ta ostatnia odbywa się przy wykorzystaniu form teatralnych takich, jak: warsztaty teatralne, spektakle, grupa teatralno-filmowa dla młodzieży tworząca etiudy filmowe o problemach współczesnych nastolatków oraz warsztaty muzyczne dla rodziców z dziećmi do lat 4 czy ćwiczenia muzyczne dla młodzieży, w ramach których powstają słuchowiska i utwory muzyczne.

Projekt jest współfinansowany z Europejskiego Funduszu Społecznego Plus w ramach programu regionalnego Fundusze Europejskie dla Lubuskiego 2021-2027. Okres jego trwania to: 1 sierpnia 2023 roku do 30 października 2027 roku.

Całkowity budżet przedsięwzięcia wynosi ponad 32,8 mln zł, a dofinansowanie z Funduszy Europejskich 27,9 mln zł.

Pomocą w przemoc

Wsparcie rodzin doświadczających sytuacji kryzysowych, szczególnie tych związanych z przemocą domową, problemami opiekuńczo-wychowawczymi oraz trudnościami natury psychicznej, stawia sobie za cel projekt realizowany przez Miasto Łęczyca za pośrednictwem swojej jednostki organizacyjnej – Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Łęczycy. Kluczowym założeniem przedsięwzięcia „**Pomocą w przemoc**” jest przeciwdziałanie rozpadowi więzi rodzinnych, zapobieganie izolacji dzieci od ich rodzin biologicznych oraz wspieranie procesów powrotu dzieci z pieczy zastępczej do środowiska rodzinnego.

Zatrudnieni specjaliści zapewniają kompleksową pomoc oraz edukację rodzicom i opiekunom w zakresie właściwego pełnienia funkcji wychowawczych. „W projekcie realizujemy dwa moduły – rozwój usług wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej oraz tworzenie ośrodków lub punktów interwencji kryzysowej z uwzględnieniem wsparcia w zakresie przeciwdziałania przemocy, w tym przemocy w rodzinie” – tłumaczy Marcin Kupiecki, dyrektor Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Łęczycy. „W ramach wsparcia rodzin, w tym łagodzenia sytuacji kryzysowych i zapobiegania przemocy domowej, zapewniamy uczestnikom indywidualne formy pomocy, w tym świadczone m.in. przez asystenta rodziny, psychologa, pedagoga, prawnika, terapeutę uzależnień czy mediatora, z wykorzystaniem np. treningu umiejętności wychowawczych” – kontynuuje. Drugi moduł przedsięwzięcia został ukierunkowany m.in. na wsparcie osób doświadczających

przemocy domowej. Przy Filii Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Łęczycy, zlokalizowanej przy al. Jana Pawła II 13, utworzono Punkt Interwencji Kryzysowej. W jego ramach dyżur pełnią specjaliści: psycholog, pedagog, prawnik – mediator, terapeuta uzależnień oraz specjalista ds. przeciwdziałania przemocy domowej. Uczestnicy projektu mogą bezpłatnie skorzystać z profesjonalnej pomocy w bezpiecznym i wspierającym środowisku. Dodatkowo oferowane są konsultacje dotyczące bezpieczeństwa, mające na celu wzmocnienie kompetencji w zakresie samoobrony i ochrony przed przemocą. Łącznie w ramach dwóch modułów projektu kompleksowym wsparciem objętych zostanie 60 rodzin.

Inicjatywa „Pomocą w przemoc” jest realizowana od 1 lipca 2024 roku do 30 czerwca 2027 roku w ramach programu regionalnego Fundusze Europejskie dla Łódzkiego 2021-2027. Budżet projektu wynosi ok. 3,9 mln zł, w tym wkład z Funduszy Europejskich to ponad 3,7 mln zł.

Działania wspierające rodziny i dzieci jako forma zapobiegania przemocy

Konkretne efekty wdrażanych obecnie przedsięwzięć ukierunkowanych na pomoc rodzinom, w tym dzieciom, najbardziej narażonym na skutki przemocy fizycznej czy psychicznej w środowisku domowym, będą widoczne dopiero za kilka lat. Wsparcie psychologiczne i związana z tym trwała zmiana zachowań rodziców wobec dzieci wymaga bowiem czasu. Ważne, że Unia Europejska, poprzez dofinansowanie przedsięwzięć wspierających rodziny i dzieci w tworzeniu wzajemnych relacji opartych na szacunku oraz właściwej komunikacji, inwestuje w przyszłość kolejnych pokoleń. Takie podejście pozwoli bardziej efektywnie przeciwdziałać agresji i przemocy w rodzinach oraz społecznościach lokalnych.

W zamieszczonej obok grafice prezentujemy planowane nabory wniosków w konkursach Funduszy Europejskich w konkretnych regionach. Zachęcamy do składania wniosków instytucje i organizacje, które prowadzą działalność na rzecz wspierania rozwoju dzieci i młodzieży i kształtowania właściwych relacji międzypokoleniowych, opartych na szacunku i efektywnej wzajemnej komunikacji.

MAGDALENA POKRZYCKA-WALCZAK

● Świętokrzyskiego

Priorytet: IX. Usługi społeczne i zdrowotne

Działanie: FESW.09.05 Wsparcie rodziny oraz pieczy zastępczej

Tytuł naboru: Wsparcie rodziny

Wnioskodawcy: Administracja publiczna, organizacje społeczne i związki wyznaniowe, partnerstwa, przedsiębiorstwa, przedsiębiorstwa realizujące cele publiczne, instytucje nauki i edukacji, przedsiębiorstwa

Planowany nabór: od 30 maja do 28 lipca 2025 r.

Wybrane typy projektów: Kompleksowe wsparcie na rzecz prawidłowego funkcjonowania rodziny, w tym m.in.: działania asystenta rodziny, poradnictwo dla rodzin, powoływanie rodzin wspierających, przeciwdziałanie przemocy, w tym wsparcie rodziny w ramach interwencji kryzysowej

● Mazowska

Priorytet: VIII. Fundusze Europejskie dla aktywnej integracji oraz rozwoju usług społecznych i zdrowotnych na Mazowszu

Działanie: FEMA.08.06 Usługi społeczne na rzecz rodzin

Tytuł naboru: brak

Wnioskodawcy: Przedsiębiorstwa, administracja publiczna, instytucje wspierające biznes, partnerstwa, organizacje społeczne i związki wyznaniowe, instytucje nauki i edukacji, partnerzy społeczni

Planowany nabór: od 10 grudnia 2025 r. do 28 stycznia 2026 r.

Wybrane typy projektów: Rozwój usług społecznych na rzecz dzieci i młodzieży, w tym w ramach usług wsparcia systemu pieczy zastępczej

Fundusze Europejskie 2021-2027 dla:

● Opolskiego

Priorytet: VI. Fundusze Europejskie wspierające włączenie społeczne w opolskim

Działanie: FEOP.06.08 Profilaktyka zachowań społecznych dzieci i młodzieży

Tytuł naboru: 06.08 Profilaktyka zachowań społecznych dzieci i młodzieży

Wnioskodawcy: Centra aktywności lokalnej, instytucje integracji pomocy społecznej, JST, kościoły i związki wyznaniowe, niepubliczne podmioty integracji i pomocy społecznej, organizacje pozarządowe, podmioty ekonomii społecznej, duże przedsiębiorstwa, MŚP

Planowany nabór: od 1 do 30 listopada 2025 r.

Wybrane typy projektów: Usługi interwencji kryzysowej oraz w zakresie przeciwdziałania przemocy, w tym przemocy w rodzinie, obejmujące m.in.: tworzenie i rozwój ośrodków interwencji kryzysowej i punktów interwencji kryzysowej, zapewnienie dostępu do usług dla osób w sytuacjach kryzysowych; profilaktyka zachowań społecznych dzieci i młodzieży zagrożonych wykluczeniem społecznym, w związku z uzależnieniami, przemocą w rodzinie, negatywnymi skutkami izolacji społecznej itp.; wsparcie psychologiczno-pedagogiczne dla dzieci, młodzieży i rodziców zagrożonych wykluczeniem społecznym, w tym grupy wsparcia, wsparcie rówieśnicze

● Lubelskiego

Priorytet: VIII. Zwiększanie spójności społecznej

Działanie: FELU.08.08 Wsparcie rodziny i pieczy zastępczej

Tytuł naboru: Wsparcie usług dla rodzin oraz szkolenia kadr

Wnioskodawcy: Administracja publiczna, organizacje społeczne i związki wyznaniowe, służby publiczne

Planowany nabór: od 10 lipca do 31 sierpnia 2025 r.

Wybrane typy projektów: Rozwój usług dla rodzin wychowujących dzieci, w tym przeżywających trudności opiekuńczo-wychowawcze lub w zakresie przeciwdziałania przemocy, w tym przemocy w rodzinie

● Podkarpacia

Priorytet: VII. Kapitał ludzi gotowy do zmian

Działanie: FEPK.07.19 Integracja społeczna

Tytuł naboru: Dzieci, młodzież i rodzina

Wnioskodawcy: JST, instytucje integracji i pomocy społecznej, kościoły i związki wyznaniowe, niepubliczne podmioty integracji i pomocy społecznej, organizacje pozarządowe, PPP, partnerstwa instytucji pozarządowych

Planowany nabór: od listopada do grudnia 2025 r.

Wybrane typy projektów: Działania dla dzieci i młodzieży wymagających wsparcia, przebywających w rodzinach oraz różnego rodzaju placówkach całodobowych, np. tworzenie i rozwój placówek wsparcia dziennego, m.in. ognisk wychowawczych czy świetlic socjoterapeutycznych; wsparcie rodzin wychowujących dzieci, w tym rodzin przeżywających trudności opiekuńczo-wychowawcze lub doświadczających kryzysu

Wyjaśnienie zastosowanych skrótów:

JST – jednostki samorządu terytorialnego

MŚP – małe i średnie przedsiębiorstwa

● PPP – partnerstwo publiczno-prywatne

Unia wspiera HR przyszłości

Niemal 11,5 mln zł z programu Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021-2027 zasili projekt „Menadżer HR” – ogólnopolski program szkoleń i doradztwa, który ma pomóc ponad 320 przedsiębiorstwom oraz ich pracownikom zdobyć lub podnieść kompetencje niezbędne do zarządzania kadrami w realiach starzejącego się społeczeństwa, pracy zdalnej i rosnącej potrzeby *reskillingu* oraz *upskillingu*.

Współczesny rynek pracy zmienia się w szybkim tempie, co bezprecedensowo oddziałuje na sposób, w jaki przedsiębiorstwa zarządzają kapitałem ludzkim (ang. *HR* – *human resources*). Przemiany społeczne, gospodarcze i technologiczne wymuszają nowe podejście do rozwoju kadr oraz transformacji procesów *HR* zwłaszcza w mikro-, małych i średnich firmach. Szczególnie tam bowiem potrzeba elastyczności, skuteczności oraz nowoczesnych kompetencji pracowników kadr jest największa.

Analizy zarówno światowych, jak i krajowych trendów, zawarte m.in. w raporcie firmy Deloitte *Human Capital Trends 2021*¹ oraz opracowaniu PARP „Rynek pracy, edukacja, kompetencje” z 2022 roku², jasno wskazują, że zarządzanie zasobami ludzkimi staje się coraz bardziej złożone i wielowymiarowe. Zmiany te dotyczą nie tylko struktur organizacyjnych, lecz przede wszystkim samych ludzi oraz ich umiejętności. Z tego względu rośnie znaczenie strategicznego podejścia do nabywania nowych kompetencji przy zmianie stanowiska lub branży (tzw. *reskilling*) oraz podnoszenia kwalifikacji na aktualnym stanowisku (tzw. *upskilling*).

Jednym z kluczowych wyzwań dla *HR* jest demografia. Starzenie się społeczeństwa, malejąca liczba nowych uczestników rynku pracy oraz rosnący udział migrantów – głównie z Ukrainy – podnoszą rangę zarządzania wiekiem i różnorodnością. Firmy muszą wykorzystywać pełen potencjał zawodowy osób z różnych grup wiekowych i społecznych, w tym pracowników z niepełnosprawnościami oraz innymi szczególnymi potrzebami funkcjonalnymi.

W sprostaniu tym wyzwaniom pomaga projekt „Menadżer HR”, realizowany przez Stowarzyszenie „Centrum Rozwoju Ekonomicznego Paśłka” przy wsparciu niemal 11,5 mln zł środków

unijnych (program Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021-2027, działanie 1.3 Kadry nowoczesnej gospodarki). Celem przedsięwzięcia jest przygotowanie przedsiębiorców oraz ich pracowników do wprowadzania i zarządzania zmianami wynikającymi z ewolucji rynku pracy – zwłaszcza w kontekście starzenia się społeczeństwa oraz w zakresie zróżnicowanych form świadczenia pracy.

Kto może wziąć udział w projekcie?

Możliwość wzięcia udziału w projekcie mają przedsiębiorcy z całej Polski – z wyłączeniem jednoosobowych działalności gospodarczych niezatrudniających pracowników. Uczestnikami mogą być także pracownicy, w tym menadżerowie i kandydaci na menadżerów odpowiedzialni za politykę personalną oraz za zarządzanie zasobami ludzkimi.

W sumie wsparciem zostanie objętych co najmniej 326 firm i 888 pracowników, w tym 340 z dużych przedsiębiorstw.

Autodiagnoza i szkolenia

„Menadżer HR” umożliwia uczestnikom rozwój kompetencji poprzez sfinansowanie usług oferowanych w tzw. Bazie Usług Rozwojowych. Czym ona jest? Dostępne na stronie www.uslugirozwojowe.parp.gov.pl narzędzie stanowi ogólnodostępny, bezpłatny rejestr, w którym skatalogowane zostały usługi szkoleniowe i doradcze z europejskim dofinansowaniem. Baza istnieje od 2016 roku i mogą z niej korzystać zarówno firmy szkoleniowo-doradcze (prezentując swoją ofertę), jak i pracodawcy oraz osoby poszukujące możliwości rozwoju. Rejestr zawiera tysiące różnorodnych usług, a jakość oferty ich dostawców jest poddawana ocenie.

¹ <https://www.deloitte.com/content/dam/assets-zone2/lu/en/docs/services/consulting/2023/lu-hc-trends-2021.pdf>

² <https://www.parp.gov.pl/component/publications/publication/rynek-pracy-edukacja-kompetencje-aktualne-trendy-i-wyniki-badan-styczen-2022>

Zanim jednak beneficjenci projektu „Menadżer HR” wybiorą z bazy odpowiednie dla siebie usługi, każdy uczestnik przedsięwzięcia przeprowadza autodiagnozę, której celem jest trafne zidentyfikowanie jego potrzeb szkoleniowych oraz dopasowanie najwłaściwszych form wsparcia do profilu zawodowego i specyfiki jego firmy. To pierwszy krok do udziału w projekcie. Należy go wykonać jeszcze przez zgłoszeniem. By to zrobić, najlepiej odwiedzić stronę www.menadzerhr.pl i wejść w zakładkę „Rekrutacja”. Kwestionariusz służy określeniu potrzeb dotyczących nabycia kompetencji związanych z obszarem zarządzania zasobami ludzkimi, które są kluczowe dla dalszego rozwoju danej firmy. Powinny go wypełnić osoby odpowiedzialne za kształtowanie polityki personalnej w organizacji.

Z uzyskanym dokumentem autodiagnozy można ubiegać się o wsparcie. Aby to zrobić, należy wypełnić zgłoszenie poprzez portal: <https://osi.screp.pl/> (lub w formie papierowej w biurze projektu). W tym roku przewidziane są jeszcze dwa terminy rekrutacji:

- od 17 do 19 września 2025 roku,
- od 3 do 5 grudnia 2025 roku.

Po weryfikacji formalnej i merytorycznej wniosków oraz podpisaniu umowy przedsiębiorca ma maksymalnie 30 dni kalendarzowych na rozpoczęcie pierwszej usługi rozwojowej. Jej realizacja odbywa się poprzez zapis z użyciem indywidualnego numeru ID (otrzymuje go każda firma uczestnicząca w projekcie).

Usługi wybrane przez przedsiębiorcę muszą być zgodne z przeprowadzoną wcześniej autodiagnozą potrzeb rozwojowych firmy oraz prowadzić do nabycia lub podniesienia kompetencji pracowników. Co ważne, uczestnicy projektu mogą korzystać wyłącznie z usług, które zostały pozytywnie zwalidowane i zaakceptowane przez PARP.

Są one refinansowane maksymalnie do 80 proc., gdyż przedsiębiorca powinien pokryć co najmniej 20 proc. kosztów szkolenia jako jego wkład własny. Szkolenie należy opłacić przelewem z firmowego konta, a po dokonaniu płatności i zakończeniu korzystania z usługi można ubiegać się o refundację części kosztów, przy czym kwota wsparcia jest uzależniona od wielkości firmy, co jest również powiązane z wymaganą liczbą osób uczestniczących w szkoleniu.

Szansa na strategiczne zarządzanie zasobami ludzkimi

Projekt „Menadżer HR” to szansa na rzeczywiste wzmocnienie kompetencji kadr zarządzających zasobami ludzkimi w firmach. Dzięki precyzyjnej diagnozie potrzeb oraz możliwości skorzystania z dofinansowanych usług rozwojowych przedsiębiorstwa zyskują narzędzia niezbędne do stawienia czoła wyzwaniom rynku pracy, m.in. tym związanym z faktem starzenia się społeczeństwa, cyfryzacji pracy oraz zmieniających się oczekiwań zatrudnionych.

DOMINIK KRZYSZTOFOWICZ

Fundusze Europejskie na rzecz potrzebujących

fot. Adobe Stock

Bezdomność nie znika z ulic nawet najbardziej zamożnych polskich miast, a fakt, że społeczeństwo jest coraz starsze, wymusza poszukiwanie nowych sposobów opieki nad seniorami – od codziennej pomocy w domu po zdalne monitorowanie ich życia oraz zdrowia. Samorządy nie pozostają obojętne na te problemy i realizują projekty finansowane ze środków unijnych, które niosą realne wsparcie zarówno osobom starszym, jak i pozostającym w kryzysie bezdomności.

Zgodnie z wynikami najnowszego ogólnopolskiego badania liczby osób bezdomnych, przeprowadzonego w nocy z 28 na 29 lutego 2024 roku¹, w Polsce zdiagnozowano 31 042 osoby w kryzysie bezdomności. Szósta edycja badania, koordynowanego przez Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej, potwierdza utrzymującą się od lat skalę problemu. Choć liczba bezdomnych utrzymuje się na poziomie zbliżonym do poprzednich edycji (w przedziale 30-33 tys. osób), to w czterech województwach – w tym w Wielkopolsce – odnotowano jej wzrost. W regionie tym, mimo wysokiego poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego, bezdomność pozostaje realnym wyzwaniem. W samym Poznaniu osób bezdomnych jest 1083, a w całym województwie 2731. Do głównych przyczyn bezdomności należą: konflikt rodzinny, eksmisja, wymeldowanie z mieszkania, rozpad związku, bezrobocie, brak pracy oraz zadłużenie.

Co istotne, coraz więcej osób korzysta z mieszkań wspomaganych, chronionych i treningowych – ten kierunek deinstytucjonalizacji potwierdza skuteczność rozwiązań opartych na integracji społecznej oraz indywidualnym

wspieraniu. Działania realizowane przez samorządy i organizacje społeczne odgrywają tu kluczową rolę.

Na tym tle szczególnego znaczenia nabierają nowe przedsięwzięcia zainicjowane w Wielkopolsce, które dzięki unijnemu dofinansowaniu mają poprawić sytuację osób w kryzysie bezdomności w Poznaniu, Lesznie i Kaliszu. Łączna wartość zaplanowanych działań wynosi blisko 53,2 mln zł, z czego aż 37,3 mln zł pochodzi z programu Fundusze Europejskie dla Wielkopolski 2021-2027 w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego Plus.

Bezpieczna przystań

Miasto Poznań we współpracy z partnerami – Fundacją Pomocy Wzajemnej „BARKA”, Pogotowiem Społecznym, Caritas Archidiecezji Poznańskiej oraz Zgromadzeniem Sióstr św. Elżbiety – zrealizuje projekt „Bezpieczna przystań – wsparcie osób w kryzysie bezdomności przebywających w Poznaniu”. Jego wartość to ponad 48,2 mln zł, z czego wkład Unii Europejskiej wynosi blisko 33,8 mln zł.

¹ Źródło: <https://www.gov.pl/web/rodzina/wyniki-ogolnopolskiego-badania-liczby-osob-bezdomnych---edycja-2024>

Inicjatywa potrwa do końca 2028 roku i obejmie wsparciem 641 osób, w tym 35 osób pochodzenia romskiego.

W ramach projektu zostanie uruchomionych trzydzieści mieszkań treningowych, sześć mieszkań wspomaganych oraz kilka świetlic (w tym przeznaczona wyłącznie dla kobiet). Prowadzone będą również działania systemowe, takie jak: *streetworking* (czyli praca prowadzona na ulicy, inaczej: pedagogika ulicy), punkty wsparcia, poradnictwo psychologiczne i prawne, zapewnienie dostępu do żywności, środków higienicznych oraz podstawowych usług sanitarnych. Ważnym elementem przedsięwzięcia będą inicjatywy edukacyjne oraz integracyjne – od kursów „Pierwszej pomocy” i „Komunikacji bez przemocy” po animację czasu wolnego (np. wyjścia do kina) i zajęcia terapeutyczne.

Wart uwagi jest również projekt „Zadomowieni w Lesznie i Kaliszu”, realizowany przez Towarzystwo Pomocy im. św. Brata Alberta. Jego budżet wynosi ok. 5 mln zł, a kwota dofinansowania z Funduszy Europejskich to prawie 3,5 mln zł. Skierowany on będzie do 80 osób doświadczających bezdomności lub zagrożonych jej wystąpieniem. Obejmuje udostępnienie pięciu mieszkań treningowych (czterech w Lesznie, jednego w Kaliszu) oraz trzech mieszkań w modelu „Najpierw mieszkanie” (dwóch w Lesznie, jednego w Kaliszu), przeznaczonych dla osób żyjących w przestrzeni publicznej, z wieloletnim doświadczeniem bezdomności i współwystępującymi problemami zdrowotnymi.

Przewidziano także utworzenie dwóch punktów socjalnych, umożliwiających potrzebującym skorzystanie z pomocy ambulatoryjnej oraz z takich usług, jak pralnia i łaźnia. Uzupełnieniem tych inicjatyw będzie uruchomienie trzech punktów poradnictwa specjalistycznego, które będą miały na celu ograniczenie u podopiecznych zagrożenia bezdomnością m.in. poprzez doradztwo prawne oraz działania na rzecz redukcji zadłużeń czynszowych.

Oba projekty mają nie tylko poprawić bieżącą sytuację życiową osób w kryzysie bezdomności, lecz także wzmocnić w długofalowej perspektywie ich samodzielność oraz umiejętność integracji społecznej. Inicjatywy te stanowią element profilaktyki wykluczenia mieszkaniowego.

Lokalne systemy wsparcia dla świętokrzyskich seniorów

Coraz większym problemem w Polsce jest postępujący proces starzenia się społeczeństwa. Z Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań 2021 wynika, że od poprzedniego spisu w 2011 roku przybyło w kraju prawie 2 mln osób w wieku 60-65 lat i więcej, a zatem prawie co 5. mieszkaniec Polski ma ponad 60 lat. Jest to jedno z najważniejszych wyzwań, przed którymi stoi współczesna polityka społeczna – zarówno w skali kraju, jak i poszczególnych regionów. W województwie świętokrzyskim zjawisko to jest szczególnie wyraźne. Jak wynika

fot. Adobe Stock

z diagnozy przygotowanej przez Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Kielcach, już w 2022 roku liczba mieszkańców w wieku 60+ wyniosła tam 340,1 tys., co stanowiło 28,9 proc. całej populacji województwa – przy średniej krajowej na poziomie 25,9 proc. Najwięcej seniorów zamieszkuje Kielce (ponad 56,1 tys. osób) oraz powiat kielecki (48,7 tys. osób), a więc łącznie niemal jedna trzecia wszystkich osób starszych w regionie żyje w jego centralnej części.

Te dane stały się bezpośrednim impulsem do uruchomienia projektu **„Tworzenie lokalnych systemów wsparcia dla seniorów”**, realizowanego przez Regionalny Ośrodek Pomocy Społecznej w Kielcach we współpracy z Miastem Kielce i 19 gminami powiatu kieleckiego. Przedsięwzięcie jest finansowane ze środków programu regionalnego Fundusze Europejskie dla Świętokrzyskiego 2021-2027. Ma ono na celu stworzenie skoordynowanego systemu usług społecznych i zdrowotnych, odpowiadającego na rosnące potrzeby osób starszych oraz niesamodzielnym mieszkańców regionu. Całkowita wartość projektu to ponad 63,5 mln zł, z czego ponad 60 mln zł stanowi unijne dofinansowanie.

Inicjatywa jest skierowana do prawie 3,5 tysiąca osób w wieku 60+. Wsparcie obejmie zarówno świadczenia zdrowotne i opiekuńcze w miejscu zamieszkania, jak i działania integracyjne oraz edukacyjne. Przewidziano m.in. specjalistyczne usługi pielęgniarstwa, rehabilitacyjne, psychologiczne, terapie alternatywne, a także szeroki

wachlarz warsztatów i spotkań mających na celu przeciwdziałanie izolacji społecznej. Istotną częścią projektu są szkolenia skierowane do osób pragnących świadczyć usługi dla seniorów. Uruchomiono już kursy m.in. dla asystentów i opiekunów osób starszych, opiekunek środowiskowych, a także z zakresu pierwszej pomocy. Uwzględniono szereg usług wspierających, jak np. usługi fryzjerskie, transportowe („taksówka dla seniora”), naprawcze („złota rączka”) oraz działania przeciwdziałające wykluczeniu cyfrowemu. Planowane są wydarzenia integracyjne, takie jak „Świąteczne spotkania senioralne”, „Senior w plenerze” czy „Dzień seniora – spotkanie z kulturą”. Jednym z elementów projektu było zrealizowane w październiku ubiegłego roku wydarzenie „Dzień Zdrowia dla Seniora”, które odbyło się w kieleckim Expert Fitness Centrum. Seniorzy z Morawicy mieli okazję skorzystać z bogatej oferty usług zdrowotnych i ogólnorozwojowych, w tym ćwiczeń, wykładów o diecie, fizjoterapii oraz konsultacji zdrowotnych.

Projekt ma charakter kompleksowy i długofalowy – jego celem jest nie tylko poprawa jakości życia świętokrzyskich seniorów, ale również trwałe zintegrowanie lokalnych podmiotów działających na rzecz osób starszych. Poprzez współpracę jednostek samorządu terytorialnego, ośrodków pomocy społecznej, organizacji pozarządowych i lokalnych przedsiębiorców, tworzona jest sieć wsparcia, która ma zapewnić maksymalną dostępność i jakość świadczonych usług.

fot. Adobe Stock

Teleopieka jako przyszłość opieki nad seniorami

Proces starzenia się społeczeństwa stawia samorządy przed coraz poważniejszymi wyzwaniami w zakresie zapewnienia bezpieczeństwa i opieki osobom starszym. Jedną z najistotniejszych zmian demograficznych towarzyszących temu zjawisku jest – jak zauważa dr Romana Pawlińska-Chmara z Uniwersytetu Opolskiego – tzw. „singularyzacja starości”, czyli szybki wzrost liczby jednoosobowych gospodarstw domowych prowadzonych przez seniorów. Z prognoz przywołanych w jej artykule „Teleopieka – wyzwanie i system wzmocnienia bezpieczeństwa dla samorządów w opiece nad osobą starszą”² wynika, że w 2030 roku ponad 53 proc. gospodarstw będą stanowiły osoby w wieku co najmniej 65 lat, a aż 17 proc. – osoby osiemdziesięcioletnie i starsze. Zjawisko to zdecydowanie częściej dotyczy kobiet, co dodatkowo komplikuje strukturę wyzwań opiekuńczych.

Odpowiedzią na potrzebę zapewnienia seniorom możliwie niezależnego, a zarazem bezpiecznego, funkcjonowania we własnym domu staje się teleopieka – system zdalnego wsparcia, wykorzystujący specjalistyczne opaski z przyciskiem SOS, detektorem upadku i monitorowaniem podstawowych funkcji życiowych, którego użytkownicy są całonocowo nadzorowani przez ratowników w telecentrum. Skuteczność tej formy pomocy potwierdziły badania opisane na łamach *The BMJ*³, które wykazały dwudziestoprocentowy spadek liczby nagłych wizyt na SOR-ach, czteronastoprocentowe ograniczenie planowych hospitalizacji, taki sam spadek liczby dni spędzanych w szpitalu oraz piętnastoprocentową redukcję wizyt ambulatoryjnych.

Znaczenie teleopieki rośnie szczególnie tam, gdzie rozproszone osadnictwo utrudnia szybki dostęp do usług medycznych. Właśnie na ten aspekt kładzie nacisk projekt **CARES (Teleopieka dla starzejącej się Europy)**, koordynowany przez samorząd województwa Kujawsko-Pomorskiego w ramach programu Interreg Europa. Konsorcjum skupia również osiem regionów z Francji, Austrii, Danii, Szwecji, Włoch, Hiszpanii i Chorwacji, a jego budżet wynosi 1,5 mln euro. Partnerzy koncentrują

się na zwiększeniu dostępności usług teleopieki na terenach peryferyjnych, upowszechnieniu innowacyjnych narzędzi cyfrowych do monitoringu i diagnostyki oraz wzmocnieniu potencjału instytucjonalnego i kadrowego w obszarze nowoczesnych usług opiekuńczych. CARES rozpoczął się 1 marca 2023 roku, a jego zakończenie zaplanowano na luty 2027 roku. Stanowi doskonały przykład tego, że polskie samorządy mogą pełnić wiodącą rolę w wykorzystywaniu nowoczesnych technologii na rzecz poprawy jakości życia seniorów. Dzięki międzynarodowej wymianie wiedzy i praktyk region zyskuje nie tylko dostęp do innowacyjnych rozwiązań, lecz także realnie wpływa na kształtowanie europejskich standardów opieki nad osobami starszymi – co w obliczu postępującej singularyzacji starości staje się wyzwaniem o kluczowym znaczeniu.

Z założeniami CARES są zbieżne działania podejmowane w ramach regionalnej inicjatywy „Kujawsko-Pomorska Teleopieka – etap I”, wdrażanej przez tamtejszy Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej. Budżet tego przedsięwzięcia przekracza 33 mln zł, przy czym ponad 28 mln zł pochodzi z programu Fundusze Europejskie dla Kujaw i Pomorza 2021-2027. Do końca 2026 roku z usług teleopieki skorzystają ponad 3 tysiące mieszkańców regionu. Lokalni specjaliści – czerpiąc z doświadczeń zagranicznych partnerów CARES – pracują nad zwiększeniem zasięgu i jakości usług, tak by docelowo objąć wsparciem także osoby z najbardziej oddalonych i trudno dostępnych gmin.

Fundusze Europejskie realnie zmieniają życie osób znajdujących się w najtrudniejszej sytuacji – od seniorów zagrożonych izolacją po osoby doświadczające bezdomności. Dzięki kompleksowym projektom, stworzonym przy udziale samorządów i organizacji społecznych, możliwe jest nie tylko doraźne wsparcie, lecz także budowanie trwałych fundamentów dla ich integracji społecznej oraz samodzielności. To inwestycja w godność, bezpieczeństwo i przyszłość najbardziej potrzebujących. Efekty realizowanych przedsięwzięć pokazują, że solidarność może mieć bardzo konkretny, systemowy wymiar.

DOMINIK KRZYSZTOFOWICZ

² Studia Ekonomiczne. Zeszyty Naukowe UE w Katowicach, nr 290/2016

³ *Effect of telehealth on use of secondary care and mortality: findings from the Whole System Demonstrator cluster randomised trial* (tłum. „Wpływ telemedycyny na korzystanie z opieki wtórnej i śmiertelność: wyniki badania z randomizacją klastrową Whole System Demonstrator”); <https://www.bmj.com/content/344/bmj.e3874>

fot. Adobe Stock

Europejski Akt Dostępności

28 czerwca bieżącego roku zacznie obowiązywać polska ustawa wdrażająca Europejski Akt Dostępności (EAA, ang. *European Accessibility Act*), czyli unijną dyrektywę mającą na celu usunięcie barier ograniczających dostęp do podstawowych usług dla osób z niepełnosprawnościami. Nowe przepisy zmienią codzienność milionów osób w Polsce, w tym nie tylko tych posiadających formalne orzeczenie o niepełnosprawności. Chodzi o wyeliminowanie przeszkód technologicznych, utrudniających korzystanie z takich usług jak: bankowość elektroniczna, transport publiczny, telekomunikacja oraz handel internetowy.

Rozwój dostępności produktów i usług dla osób ze szczególnymi potrzebami w Polsce jest coraz bardziej dynamiczny. Wspierają go zarówno przepisy krajowe, jak i europejskie oraz programy rządowe, a także fundusze unijne. Ich wspólnym celem jest wyrównanie szans i umożliwienie pełnego uczestnictwa w życiu społecznym, gospodarczym oraz publicznym wszystkim obywatelom, niezależnie od ich sprawności, wieku czy statusu zdrowotnego.

W ostatnich latach wprowadzono w Polsce szereg aktów prawnych dotyczących dostępności.

Najnowszy z nich to uchwalona 26 kwietnia 2024 roku ustawa o zapewnianiu spełniania wymagań dostępności niektórych produktów i usług przez podmioty gospodarcze, która stanowi implementację dyrektywy EAA i nakłada nowe obowiązki na sektor prywatny.

Kogo obejmą nowe przepisy?

Nowe regulacje dotyczą przedsiębiorców oferujących wybrane produkty i usługi. Obowiązek wdrożenia wymogów dostępności spoczywa

na producentach, importerach, dystrybutorach oraz usługodawcach. Wyjątek stanowią mikroprzedsiębiorcy, którzy zostali wyłączeni z zakresu stosowania ustawy.

Firmy zobowiązane do dostosowania się do nowych standardów to m.in. właściciele sklepów internetowych i platform streamingowych, banki, operatorzy systemów płatności, przewoźnicy (kolejowi, autobusowi, lotniczy oraz morscy), operatorzy telekomunikacyjni, a także dostawcy sprzętu komputerowego, mobilnego, RTV i urządzeń samoobsługowych.

Jakie produkty i usługi muszą spełniać wymogi dostępności?

Ustawa określa zamknięty katalog produktów i usług objętych obowiązkiem spełniania wymagań dostępności. Należą do niego m.in.: konsumencki sprzęt komputerowy i jego systemy operacyjne, terminale płatnicze, bankomaty, urządzenia samoobsługowe, smartfony, tablety, czytniki e-booków, sprzęt RTV, usługi telekomunikacyjne, bankowości detalicznej, handlu elektronicznego, dostęp do audiowizualnych usług medialnych oraz usługi transportowe w zakresie stron internetowych, biletów elektronicznych i aplikacji mobilnych. Wymagania techniczne dotyczą m.in. kompatybilności z technologiami asystującymi, możliwości obsługi za pomocą alternatywnych interfejsów, przejrzystości formularzy, obecności napisów i audiodeskrypcji oraz zapewnienia dostępu do informacji o produkcie w różnych formatach.

Przedsiębiorcy będą musieli zadbać nie tylko o sam produkt czy usługę, lecz także o sposób ich prezentacji, sprzedaży oraz obsługi. Wymogi obejmują też dokumentację umowną, instrukcje użytkowania i materiały informacyjne.

W tym miejscu trzeba zaznaczyć, że choć katalog produktów i usług jest zamknięty, to może się okazać, że w wielu przypadkach w nim niewymienionych również będzie istniał wymóg stosowania dyrektywy EAA. Na przykład dyrektywa nie obejmuje usług ubezpieczeniowych, ale w przypadku, gdy są one sprzedawane online, to podlegają handlowi elektronicznemu, czyli też dyrektywie. W katalogu nie uwzględniono także usług kurierskich, ale podlegają one dyrektywie w zakresie usług online. Katalog nie obejmuje branży motoryzacyjnej, ale dyrektywa dotyczy powszechnie już montowanych w autach

wyświetlaczy wraz z ich oprogramowaniem. Są to sprzęty audiowizualne, które będą musiały umożliwiać wyświetlanie napisów oraz włączenie audiodeskrypcji.

Kto będzie kontrolował przestrzeganie przepisów?

Nowe przepisy wejdą w życie 28 czerwca 2025 roku, ale dla niektórych produktów i usług przewidziano okresy przejściowe, które umożliwią wszystkim podmiotom dostosowanie ich do wymogów dostępności do 28 czerwca 2030 roku.

A co w przypadku przedsiębiorców, którzy – mimo takiego obowiązku – nie dostosują swoich produktów i usług do nowych przepisów? Każdy konsument, który napotka niedostępny produkt lub usługę, będzie mógł wnieść skargę z żądaniem ich dostosowania. Przedsiębiorca będzie miał 30 dni na udzielenie odpowiedzi. Brak reakcji będzie tożsamy z uznaniem roszczenia oraz koniecznością wdrożenia zmian w terminie 6 miesięcy. To rozwiązanie znacząco wzmacnia pozycję konsumentów i eliminuje dotychczasowe praktyki ignorowania zgłoszeń.

Za kontrolę przepisów odpowiadają liczne organy nadzorujące, w zależności od branży. Koordynacją działań zajmuje się Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych. Kwestie telekomunikacyjne podlegają Urzędowi Komunikacji Elektronicznej. Za sektor bankowy odpowiada Rzecznik Finansowy. Nadzór nad e-handlem sprawuje minister właściwy do spraw informatyzacji. Transport pasażerski podlega natomiast m.in. Inspekcji Transportu Drogowego, Urzędowi Transportu Kolejowego, Urzędowi Lotnictwa Cywilnego oraz urzędowi morskim. Kontrole mogą być wszczęte już na podstawie „uzasadnionych wątpliwości”, nie jest zatem wymagane wcześniejsze postępowanie sądowe ani skarga zbiorowa.

Nieprzestrzeganie nowych przepisów będzie skutkować poważnymi sankcjami. W zależności od rodzaju naruszenia przedsiębiorca otrzyma decyzję nakazującą dostosowanie produktu, wycofanie go z rynku, a nawet zakaz dalszej sprzedaży lub świadczenia usługi. Największe obawy budzą jednak kary finansowe – mogą one wynosić do dziesięciokrotności przeciętnego wynagrodzenia w gospodarce narodowej za poprzedni rok, przy czym nie więcej niż 10 proc. rocznego obrotu przedsiębiorstwa.

Fundusze Europejskie na rzecz dostosowania

Najlepszym sposobem na dostosowanie produktów i usług do nowych wymogów jest ich dokładne poznanie oraz zrozumienie. Program Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021-2027 wspiera liczne projekty szkoleniowe, których celem jest przygotowanie przedsiębiorców i ich pracowników do stawienia czoła nowym wyzwaniom.

Doskonały przykład takiej inicjatywy stanowi projekt „Dostępna Firma – Dyrektywa EAA”, realizowany przez DGA SA oraz Fundację Kultury Bez Barrier. W jego ramach przeszkolonych zostanie 1200 osób z całego kraju – właścicieli firm, pracowników, producentów, importerów, dystrybutorów oraz usługodawców, którzy podlegają nowym regulacjom. Szkolenia skierowane są w szczególności do podmiotów, które oferują produkty i usługi objęte ustawą implementującą dyrektywę EAA. Projekt oferuje dwie opcje wsparcia, a każdy uczestnik może wybrać tylko jedną z nich. Pierwszą ścieżkę rozpoczyna ogólne szkolenie na temat tego, czym jest niepełnosprawność, jakie są bariery w zakresie dostępności produktów i usług oraz co się kryje pod pojęciem dostępności. Po nabyciu tej podstawowej wiedzy kursanci biorą udział w szkoleniu specjalistycznym o dyrektywie oraz w warsztacie praktycznym na temat jej zastosowania. Ostatni etap to doradztwo, w tym pomoc w projektowaniu uniwersalnych usług i produktów, a także

weryfikacja dostępności produktów. Osoby posiadające certyfikat w zakresie niepełnosprawności, szczególnych potrzeb i dostępności mogą skorzystać z drugiej ścieżki edukacyjnej, która pomija aspekty ogólne i zaczyna się od razu od szkolenia specjalistycznego. Przedsięwzięcie będzie realizowane do 31 grudnia 2027 roku. Więcej informacji na jego temat znajduje się na stronie: www.dyrektywa-eaa.pl.

Podobną ofertą dysponuje projekt „I-D-EAA Academy. Dyrektywa EAA w praktyce”, realizowany przez SENSE consulting sp. z o.o. wraz z partnerami – Funduszem Rozwoju i Promocji Województwa Wielkopolskiego SA oraz fundacją TUS. Pomaga on firmom oraz ich pracownikom zrozumieć pojęcie dostępności i czym jest projektowanie uniwersalne, a także jak wykorzystywać je w codziennej pracy. W tym przypadku również można skorzystać z dwóch ścieżek edukacyjnych – podobnych, jak w inicjatywie opisanej powyżej. Ma zostać przeszkolonych 1150 przedsiębiorców i osób pracujących w mikro-, małych, średnich lub dużych przedsiębiorstwach. By wziąć udział w projekcie, warto poszukać informacji na stronie: www.dyrektywaeaa.pl.

Kolejnych 1300 pracowników skorzysta ze szkoleń w ramach przedsięwzięcia „Dyrektywa EAA – przystępnie o dostępności cyfrowej”, wdrażanego przez Ośrodek Doradztwa i Treningu Kierowniczego. Również w tym przypadku przeprowadzone zostaną szkolenia ogólne i specjalistyczne, które pomogą ich uczestnikom:

fot. Adobe Stock

fot. Adobe Stock

- poprawić dostępność produktów i usług dla wszystkich użytkowników,
- zwiększyć konkurencyjność firmy,
- rozbudować grupę docelową produktów i usług,
- usprawnić handel transgraniczny oraz transgraniczną mobilność,
- wesprzeć innowacyjność produktów i usług,
- w przystępny sposób zapoznać się z nowymi regulacjami prawnymi i procedurami dotyczącymi obowiązku zapewnienia dostępności,
- uniknąć kar za brak dostosowania produktów i usług do nowych przepisów.

Więcej informacji o tej inicjatywie znajduje się na stronie: <https://www.cyfrowadostepnosc.eu/>.

Podobne szkolenia są oferowane w ramach większej liczby przedsięwzięć – również finansowanych z Funduszy Europejskich – w tym np.:

- w projekcie **„Dyrektywa EAA bez tajemnic – wsparcie szkoleniowo-doradcze dla firm”**, realizowanym przez KDK INFO w partnerstwie z Fundacją Avalon, w ramach którego do końca 2027 roku nową wiedzę mają nabyć 1044 osoby; więcej informacji jest na stronie: www.dyrektywaeaa.kdkinfo.pl;
- w projekcie **„Przepis na Rozwój – Dostępność Dyrektywa EAA”**, wdrażanym przez HRP Grants Sp. z o.o. w partnerstwie z Fundacją Łódź Akademicka, który ma na celu przeszkolenie 1440 pracowników; więcej informacji jest na stronie: <https://hrpgrants.com.pl/projekty/przepis-na-rozwoj-dostepnosc-dyrektywa-eaa/>;

- w projekcie **„Dyrektywa EAA – Nowe możliwości dla biznesu”**, realizowanym przez Certes Sp. z o.o. wraz z partnerami – Fundacją Wspierania Zrównoważonego Rozwoju oraz Legalis Kancelarią Radców Prawnych i Adwokatów Komar-Komarowscy, Piotrowska, Sulima, Felska-Pela i Partnerzy; więcej informacji jest na stronie: <https://szkolenia.certes.pl/dofinansowania/aktualnie-realizowane/dyrektywa-eaa/>.

Nowy standard dostępności – obowiązek, ale i szansa

Wprowadzenie ustawy o dostępności stanowi przełom w zakresie równego traktowania osób z niepełnosprawnościami w Polsce. Po raz pierwszy obowiązek zapewnienia dostępności został nałożony na sektor prywatny. To znacząco wpływa na rynek produktów i usług oraz poprawia jakość życia wielu obywateli.

Europejski Akt Dostępności nie pozostawia miejsca na uznaniowość – nie pyta, czy warto być dostępnym. Nakazuje to każdemu, kto chce funkcjonować na wspólnym rynku unijnym. Przedsiębiorcy, którzy potraktują dostępność jako inwestycję, a nie koszt, zyskają nie tylko spokój prawny, lecz także szersze grono lojalnych klientów. 28 czerwca 2025 roku będzie testem nie tylko z przestrzegania przepisów, ale i z odpowiedzialności społecznej.

DOMINIK KRZYSZTOFOWICZ

Aktualności w FENG-u

Narodowe Centrum Badań i Rozwoju (NCBR) zachęca przedsiębiorców do podjęcia tematu dostępności, a także zaangażowania się we współpracę w konsorcjach w celu wzięcia udziału w nowych naborach realizowanych w ramach programu Fundusze Europejskie dla Nowoczesnej Gospodarki 2021-2027 (FENG). Zbliżająca się połowa roku to także czas intensywnych przygotowań do uruchomienia nowego instrumentu dla przełomowych projektów o znaczącym potencjale gospodarczym w celu wsparcia wiodącej pozycji Europy w zakresie technologii krytycznych – STEP¹.

Przedsiębiorcy wykażą się na polu dostępności

Do końca czerwca br. duże przedsiębiorstwa mają możliwość aplikowania w konkursie „Ścieżka SMART na rzecz dostępności”.

Dofinansowanie mogą otrzymać projekty na rzecz osób ze szczególnymi potrzebami, m.in. poruszających się na wózkach inwalidzkich, niewidomych, niesłyszących, z innymi niepełnosprawnościami lub z zaburzeniami psychicznymi oraz intelektualnymi, ze schorzeniami otępiennymi (np. demencją, alzheimerem) czy też z dysfunkcjami rozwojowymi (np. zaburzeniami ze spektrum autyzmu, ADHD). Są to również osoby starsze, kobiety w ciąży, opiekunowie małych dzieci, osoby o nietypowym wzroście, osoby z ciężkim lub nieporęcznym bagażem lub towarem, a także osoby chore na choroby

cywilizacyjne i przewlekłe (np. cukrzycę, epilepsję, choroby układu krążenia, nowotworowe).

Duże przedsiębiorstwa samodzielnie występują o wsparcie, ale w projekcie muszą zaplanować współpracę z MŚP.

NCBR liczy na dobre inicjatywy, które dzięki środkom z programu FENG zwiększą liczbę produktów i usług dostępnych dla wszystkich z uwzględnieniem zasad projektowania uniwersalnego.

Współpraca przede wszystkim

Z kolei od lipca br. przedsiębiorcy będą mogli ubiegać się o wsparcie finansowe w ramach konkursu „Ścieżka SMART – Projekty realizowane w konsorcjach”.

To kolejna odsłona coraz bardziej popularnego naboru promującego współpracę na rzecz innowacji. Jest on skierowany do konsorcjów, planujących realizację kompleksowych projektów z zakresu prac badawczo-rozwojowych, wdrożeń innowacji, rozwoju infrastruktury B+R, internacjonalizacji, rozwoju kompetencji pracowników i osób zarządzających przedsiębiorstwem, cyfryzacji i zazieleniania działalności przedsiębiorstw. Realizacja modułu B+R jest obowiązkowa dla konsorcjum, w skład którego wchodzi duży przedsiębiorca lub organizacja badawcza. Dla konsorcjum, w skład którego nie wchodzi

¹ Platforma na rzecz Technologii Strategicznych dla Europy (ang. *Strategic Technologies for Europe Platform*)

fot. Adobe Stock

te podmioty, obowiązkowym modulem jest B+R lub wdrożenie innowacji. Pozostałe moduły mogą być realizowane w zależności od potrzeb i specyfiki projektu.

Nabór przeznaczony jest dla konsorcjów składających się z:

- dużych przedsiębiorstw lub
- dużych przedsiębiorstw i MŚP, lub
- wyłącznie z MŚP, lub
- dużych przedsiębiorstw i organizacji badawczych lub organizacji pozarządowych albo
- MŚP i organizacji badawczych lub organizacji pozarządowych, albo
- dużych przedsiębiorstw i MŚP oraz organizacji badawczych lub organizacji pozarządowych.

Liderem konsorcjum może być wyłącznie przedsiębiorstwo. Każdy zgłoszony projekt musi wpisywać się w co najmniej jedną Krajową Inteligentną Specjalizację.

Całkowity budżet konkursu wynosi miliard złotych. Maksymalna kwota dofinansowania nie może przekroczyć 150 mln zł na cały projekt. Nabór wniosków będzie trwał od 1 lipca do 30 września br.

Szczegóły dotyczące konkursów w ramach FENG znajdują się na stronie instytucji www.ncbr.gov.pl w zakładce „Finansowanie”.

W tegorocznym harmonogramie nie znalazł się konkurs „Ścieżka SMART dla dużych przedsiębiorstw realizujących projekt samodzielnie (bez ograniczeń tematycznych)”, który był organizowany jeszcze jesienią ubiegłego roku. NCBR planuje ponowne uruchomienie tego naboru nie wcześniej niż w 2026 roku ze względu na prace nad inicjatywą STEP.

Inicjatywa STEP

Platforma na rzecz Technologii Strategicznych dla Europy (STEP) będzie niebawem dostępna w ofercie programu FENG. STEP to inicjatywa Unii Europejskiej ustanowiona na mocy Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2024/795 z dnia 29 lutego 2024 r.

Działania NCBR w ramach STEP skupiają się na rozwoju technologii krytycznych lub technologii wspierających (tj. rozwiązań mających na celu ochronę i wzmacnianie odpowiednich łańcuchów wartości technologii krytycznych) w trzech sektorach:

- technologie cyfrowe i innowacje w ramach głębokich technologii,
- czyste i zasobooszczędne technologie,
- biotechnologie, w tym produkty lecznicze znajdujące się w unijnym wykazie produktów leczniczych o krytycznym znaczeniu i ich składniki.

Technologie uznane są za krytyczne w przypadku, gdy spełniają dowolny z następujących warunków:

- wnoszą na rynek wewnętrzny UE innowacyjny, najnowocześniejszy i przełomowy element (wymagana jest kombinacja co najmniej dwóch z tych elementów) o znaczącym potencjale gospodarczym
- albo
- przyczyniają się do ograniczania lub zwalczania strategicznej zależności Unii Europejskiej.

NCBR umożliwia zainteresowanym podmiotom uzyskanie wstępnej opinii na temat wpisywania się planowanego projektu B+R w założenia STEP. Formularz jest dostępny na stronie NCBR pod linkiem: <https://www.gov.pl/web/ncbr/formularz>.

Instrument STEP będzie realizowany przez NCBR i PARP. Łączny budżet inicjatywy wynosi około 900 mln euro.

WERONIKA CYWKA

Zespół Wsparcia Punktu Informacyjnego

Narodowe Centrum Badań i Rozwoju

e-mail: media@ncbr.gov.pl

fot. Adobe Stock

Nowoczesna edukacja w polskich szkołach

Fundusze Europejskie od lat odgrywają kluczową rolę w procesie modernizacji polskiej edukacji – od rozwoju kompetencji nauczycieli, przez doposażenie szkół, aż po wdrażanie innowacyjnych narzędzi cyfrowych. W obliczu nowych wyzwań, jak integracja migrantów czy wykorzystanie w nauczaniu sztucznej inteligencji, wsparcie to staje się jeszcze ważniejsze.

Unia Europejska stanowi ważne źródło wsparcia finansowego dla sektora edukacji w Polsce, przez co umożliwia nie tylko unowocześnianie infrastruktury szkolnej, ale także wdrażanie innowacyjnych metod nauczania, podnoszenie kompetencji nauczycieli, wyrównywanie szans edukacyjnych pomiędzy uczniami oraz cyfryzację szkół. Środki unijne mają ogromne znaczenie dla rozwoju społeczno-gospodarczego kraju, ponieważ inwestycje w edukację przekładają się bezpośrednio na rozwój kapitału ludzkiego i lepszą jakość przyszłej siły roboczej.

Aż 43 mld zł zostały wykorzystane z polityki spójności na lata 2014-2020 w obszarze edukacji i kształcenia¹. Najwięcej środków wydatkowano

na rzecz uczenia się dorosłych (około 19,9 mld zł), a następnie – na kształcenie zawodowe (8 mld zł) i szkolnictwo wyższe (7,3 mld zł). Stosunkowo mniejsze nakłady poniesione zostały na edukację ogólną (6,2 mld zł) oraz przedszkolną (3,8 mld zł). W ramach projektów Europejskiego Funduszu Społecznego utworzono 76,6 tys. nowych miejsc w placówkach wychowania przedszkolnego. W przypadku edukacji ogólnej łączna liczba uczniów objętych wsparciem w formie zajęć dodatkowych w zakresie rozwijania kompetencji kluczowych wyniosła ok. 1,6 mln. Ponadto ok. 145 tys. nauczycieli wzięło udział w doskonaleniu zawodowym dzięki projektom zrealizowanym w ramach regionalnych programów operacyjnych.

¹ Źródło: Raport „Wpływ polityki spójności 2014-2020 na system kształcenia i szkolenia”; <https://www.ewaluacja.gov.pl/strony/badania-i-analizy/wyniki-badan-ewaluacyjnych/badania-ewaluacyjne/wplyw-polityki-spojnosci-2014-2020-na-system-ksztalcenia-i-szkolenia/>

Imponujące efekty wykorzystania środków unijnych nie oznaczają jednak, że możemy spocząć na laurach. Wręcz przeciwnie – w polskiej edukacji wciąż jest wiele do zrobienia. Z raportu wynika bowiem, że choć wykorzystanie środków z Unii Europejskiej w obszarze edukacji ogólnej umożliwiło ulepszenie infrastruktury oraz wyposażenia szkół, to skala tego typu interwencji, w stosunku do bardzo dużych potrzeb zgłaszanych przez organy prowadzące, była zdecydowanie niewystarczająca. Wciąż wiele jest też do zrobienia w zakresie kompetencji i kwalifikacji nauczycieli – według autorów raportu ok. 1/3 przeszkolonych nauczycieli nie wykorzystuje nabytej wiedzy w praktyce pracy dydaktycznej. W warunkach nadmiernie rozbudowanej podstawy programowej praktyczne zastosowanie przez nauczycieli nabywanych kompetencji jest utrudnione i tylko w umiarkowanym stopniu przyczynia się do poprawy jakości edukacji ogólnej.

W związku z powyższym Unia Europejska nadal wspiera polską edukację, dofinansowując kolejne projekty.

Szkoła dla wszystkich

Konflikt zbrojny w Ukrainie sprawił, że Polska stała się schronieniem dla setek tysięcy uchodźców, w tym wielu rodzin z dziećmi. Dla młodych ludzi z Ukrainy oznaczało to konieczność odnalezienia się w zupełnie nowej rzeczywistości, również szkolnej. Jak wynika z danych Systemu Informacji Oświatowej, we wrześniu 2024 roku

w polskich szkołach uczyło się ponad 156 tysięcy uczniów i uczennic z Ukrainy. To wyzwanie nie tylko organizacyjne, lecz także społeczne, wymagające odpowiedniego przygotowania szkół, nauczycieli oraz całego środowiska edukacyjnego.

Polskie szkoły, które przyjmują uczniów z doświadczeniem migracyjnym i uchodźczym, w tym dzieci z Ukrainy, otrzymują kompleksowe wsparcie w ramach nowego rządowego programu „Szkoła dla wszystkich”. Jest on finansowany z Funduszy Europejskich dla Rozwoju Społecznego 2021-2027 i ma na celu wzmocnienie systemu edukacji w obliczu rosnących wyzwań związanych z wielokulturowością oraz integracją nowych uczniów.

Łączna wartość pomocy wynosi blisko pół miliarda złotych, w tym 95,9 mln euro pochodzi z Europejskiego Funduszu Społecznego Plus i 20,3 mln euro z budżetu państwa. Zgodnie z decyzją Komisji Europejskiej z 14 stycznia br. środki te zostaną przeznaczone na rzecz polskich szkół podstawowych i ponadpodstawowych, które w latach 2024-2027 przyjmą około 30 tysięcy uczniów – migrantów.

Program zakłada przede wszystkim wsparcie dla nauczycieli, dyrektorów oraz kadry wspomagającej proces edukacyjny – asystentów międzykulturowych i specjalistów. Kluczowym elementem jest podnoszenie kompetencji zawodowych nauczycieli w zakresie efektywnych metod nauczania i oceniania uczniów z doświadczeniem migracji

fot. Adobe Stock

oraz uchodźczym, a także w obszarze rozpoznawania i reagowania na zróżnicowane potrzeby edukacyjne.

Oprócz szkoleń dla kadry pedagogicznej program obejmie działania integracyjne oraz pomoc psychologiczno-społeczną dla uczniów oraz ich rodzin. Przewidziano m.in. opracowanie materiałów metodycznych dotyczących pracy z dziećmi dotkniętymi traumą wojenną (w tym zespołem stresu pourazowego), konsultacje specjalistyczne, doradztwo zawodowe, wsparcie w wejściu na rynek pracy oraz pomoc w rozwiązywaniu problemów wychowawczych i dydaktycznych.

Jednym z narzędzi będzie zatrudnienie asystentów międzykulturowych, którzy odegrają kluczową rolę w codziennej pracy szkół, wspierając uczniów w integracji ze środowiskiem szkolnym i rówieśnikami.

Program „Szkoła dla wszystkich” będzie realizowany do 31 sierpnia 2027 roku. Jego wdrożenie stanowi nie tylko odpowiedź na bieżące wyzwania demograficzne i społeczne, ale również inwestycję w przyszłość – budowanie systemu oświaty otwartego, wrażliwego oraz gotowego do działania w warunkach dynamicznie zmieniającej się rzeczywistości społecznej.

Program ruszy, gdy tylko przyjęty zostanie projekt uchwały Rady Ministrów w sprawie „Rządowego programu wyrównywania szans edukacyjnych dzieci i młodzieży z Ukrainy „Szkoła dla wszystkich” w latach szkolnych 2024-2025, 2025-2026 i 2026-2027.

Bezpłatne szkolenia AI dla nauczycieli

Sztuczna inteligencja staje się coraz bardziej obecna w polskiej edukacji, oferując nowe możliwości, ale także rodząc istotne wyzwania. Jej potencjał do wspierania nauczycieli i uczniów w procesie nauczania oraz uczenia się jest ogromny, jednak niezbędne są odpowiednie działania, aby móc w pełni z niego korzystać. Polska, dzięki dynamicznemu rozwojowi i inwestycjom w nowoczesne technologie, może stać się jednym z liderów edukacji opartej na AI (ang. *Artificial Intelligence*) w Europie. Wciąż jednak wielu nauczycieli nie czuje się przygotowanych do wykorzystania sztucznej inteligencji w codziennej pracy. Brakuje odpowiednich szkoleń, wsparcia technicznego i infrastruktury,

które pozwoliłyby pedagogom pewnie korzystać z nowych rozwiązań. Częstym problemem jest też niedostateczna wiedza na temat możliwości i ograniczeń AI oraz brak świadomości dotyczącej jej wpływu na proces edukacyjny, etyki i zagrożeń, jakie mogą się z nią wiązać.

Aby odpowiedzieć na te potrzeby, Fundacja Orange we współpracy z Fundacją Rozwoju Społeczeństwa Informacyjnego oraz firmą *No Input Signal* zrealizuje projekt „**Lekcja: AI**”. To ogólnopolski program bezpłatnych szkoleń dla nauczycieli szkół podstawowych oraz ponadpodstawowych. Jego celem jest wyposażenie kadry pedagogicznej w praktyczne umiejętności i wiedzę dotyczącą zastosowania AI w edukacji.

Projekt zakłada przeszkolenie co najmniej 11 tysięcy nauczycieli, którzy dzięki udziałowi w zajęciach lepiej zrozumieją, czym jest sztuczna inteligencja, jak działa, jakie oferuje możliwości, a także jakie niesie wyzwania. Szkolenia będą miały zarówno wymiar teoretyczny, jak i praktyczny, obejmując trzy poziomy – od podstawowego do zaawansowanego. Uczestnicy nauczą się nie tylko wykorzystywać AI w nauczaniu, ale też tworzyć autorskie scenariusze lekcji i projekty edukacyjne z zastosowaniem tych technologii. Spotkania prowadzone będą online oraz stacjonarnie przez specjalnie przygotowanych trenerów i trenerki, z zastosowaniem nowoczesnych, aktywizujących metod nauczania, w tym metodyki cyklu Kolba. Jest to czterostopniowy model uczenia się oparty na aktywnym doświadczaniu. Proces rozpoczyna się od refleksji nad własnymi doświadczeniami, które następnie są analizowane i konfrontowane z teorią, by w końcowym etapie zostać przetestowane w praktyce. Model ten wspiera głębokie uczenie się poprzez łączenie działania, refleksji i wiedzy teoretycznej, a jego elastyczność pozwala rozpocząć naukę od dowolnego etapu. Dodatkowo w ramach projektu powstaną materiały edukacyjne, które będą wspierać pedagogów w dalszym doskonaleniu kompetencji.

Realizacja przedsięwzięcia rozpocznie się jesienią 2025 roku i ma szansę istotnie wpłynąć na nowoczesność oraz jakość polskiego systemu edukacji. Projekt otrzymał dofinansowanie z programu Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021-2027. Kwota wydatków kwalifikowalnych wynosi ponad 11 mln zł, a unijne wsparcie to ponad 9 mln zł. Więcej informacji o tej inicjatywie znajduje się pod linkiem: <https://fundacja.orange.pl/nasze-programy/lekcja-ai>.

E-szkola

Cyfryzacja polskiego systemu edukacji nabiera tempa dzięki projektowi **„E-szkola – rozwój narzędzi wspierających cyfryzację procesów rekrutacyjnych uczniów oraz generowanie dokumentów z podpisem cyfrowym”**, wdrażanemu przez Centrum Informatyczne Edukacji (CIE) i Okręgową Komisję Egzaminacyjną w Krakowie. CIE otrzymało dofinansowanie z programu Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021-2027 w kwocie ponad 13,2 mln zł.

Głównym celem przedsięwzięcia jest rozwój nowoczesnych narzędzi informatycznych, które usprawnią i zintegrują procesy oświatowe – od rekrutacji po kompleksowe zarządzanie danymi uczniów, nauczycieli oraz placówek edukacyjnych. Projekt stanowi kontynuację wcześniejszych działań w obszarze cyfrowej integracji systemów edukacyjnych i bazuje na funkcjonującym już Krajowym Systemie Danych Oświatowych (KSDO), który łączy dane z Systemu Informacji Oświatowej (SIO) oraz z Systemu Obsługi Egzaminów Ogólnokształcących (SIOEO).

Nowe rozwiązania informatyczne pozwolą m.in. na stworzenie aplikacji wspierającej proces rekrutacji do szkół wyższego stopnia, generowanie dokumentów z podpisem elektronicznym oraz gromadzenie w jednym miejscu danych o uczniach, nauczycielach i placówkach. Dzięki temu szkoły zyskają narzędzia do szybszego

i sprawniejszego tworzenia list kwalifikacyjnych oraz przeprowadzania procesu rekrutacji, także uzupełniającej. Uczniowie i ich rodzice będą mieli łatwiejszy dostęp do informacji o wynikach egzaminów oraz przyjęciu do szkół.

Projekt zakłada również dalszy rozwój mLegitymacji oraz rozbudowę repozytoriów danych o szkołach, uwzględniających m.in. raporty egzaminacyjne i protokoły z kontroli. Z jego efektów skorzystają nie tylko uczniowie i rodzice, ale także dyrektorzy, nauczyciele, organy prowadzące placówki, a także pracownicy systemu oświaty, co znacząco podniesie efektywność zarządzania edukacją w Polsce. Więcej informacji o tym przedsięwzięciu można znaleźć na stronie: <https://cie.gov.pl/projekty/e-szkola-rozwoj-narzedzi-wspierajacych-cyfryzacje-procesow-rekrutacyjnych-uczniow-oraz-generowanie-dokumentow-z-podpisem-cyfrowym/>.

Unijne inwestycje w edukację nie tylko odpowiadają na bieżące potrzeby polskich szkół, ale także wyznaczają kierunek ich dalszego rozwoju. Projekty takie jak „Szkola dla wszystkich”, „Lekcja: AI” czy „E-szkola” pokazują, że nowoczesna edukacja to nie tylko technologia i cyfryzacja, ale przede wszystkim równość szans, integracja oraz rozwój kompetencji kadry nauczającej. Dzięki konsekwentnemu wsparciu ze strony Unii Europejskiej polski system oświaty zyskuje realne narzędzia do budowania bardziej dostępnej, otwartej i przyszłościowej szkoły.

DOMINIK KRZYSZTOFOWICZ

Dostępne pogranicze polsko-ukraińskie

Dostępność prospołeczna odgrywa dziś kluczową rolę w zapewnieniu równego traktowania w zakresie umożliwienia korzystania z przestrzeni publicznej, usług i informacji. W programie Interreg NEXT Polska – Ukraina 2021-2027 wdrażane są projekty, które poprzez zaplanowane działania wspierają tę ideę.

Jednym z wyzwań, które podejmuje Program Polska – Ukraina, jest poprawa dostępu do służby zdrowia. W ramach inicjatyw realizowanych w priorytecie ZDROWIE powstają nowe placówki ochrony zdrowia lub dotychczasowe są modernizowane oraz wyposażane w nowoczesny sprzęt, dzięki czemu aż 240 tysięcy osób rocznie skorzysta z udoskonalonej opieki diagnostycznej i ambulatoryjnej oraz lepszej profilaktyki na obszarze wsparcia programu. Uzupełnieniem tych działań będzie wprowadzenie nowych lub modernizacja istniejących elektronicznych usług opieki zdrowotnej, co przełoży się na poprawę ich dostępności cyfrowej.

Przykład takiego przedsięwzięcia stanowi projekt „**LEAN HEALTHCARE jako narzędzie poprawy dostępu do medycyny specjalistycznej**”, którego celem jest zapewnienie równego dostępu do medycyny specjalistycznej w dziedzinie chirurgii na obszarze wsparcia programu.

Dzięki Funduszom Europejskim Szpital Wojewódzki w Suwałkach dostosuje istniejące pomieszczenia do potrzeb kompleksu operacyjnego, jak

również nabędzie narzędzia do chirurgii endoskopowej, takie jak resektoskopy i ureterorenoskopy, oraz sprzęt do obrazowania, jak ramię C. Ponadto zakupiony zostanie sprzęt do sali operacyjnej, w tym: stoły operacyjne i oświetlenie, wózki transportowe z nośnością zapewniającą transport osób bariatrycznych, jednostki zasilające, systemy anestezjologiczne, systemy monitorujące, respiratory płucne, jednostki diatermiczne i sprzęt IT.

Szpital Wołyński otrzyma sprzęt do obrazowania (ramię C, ultrasonograf) oraz wyposażenie sali operacyjnej (stoły operacyjne i oświetlenie, a także narzędzia do chirurgii endoskopowej, jak: laparoskopy, endoskopy, nefroskopy, ureterorenoskopy, lasery holmowe, urządzenia elektrochirurgiczne itp.).

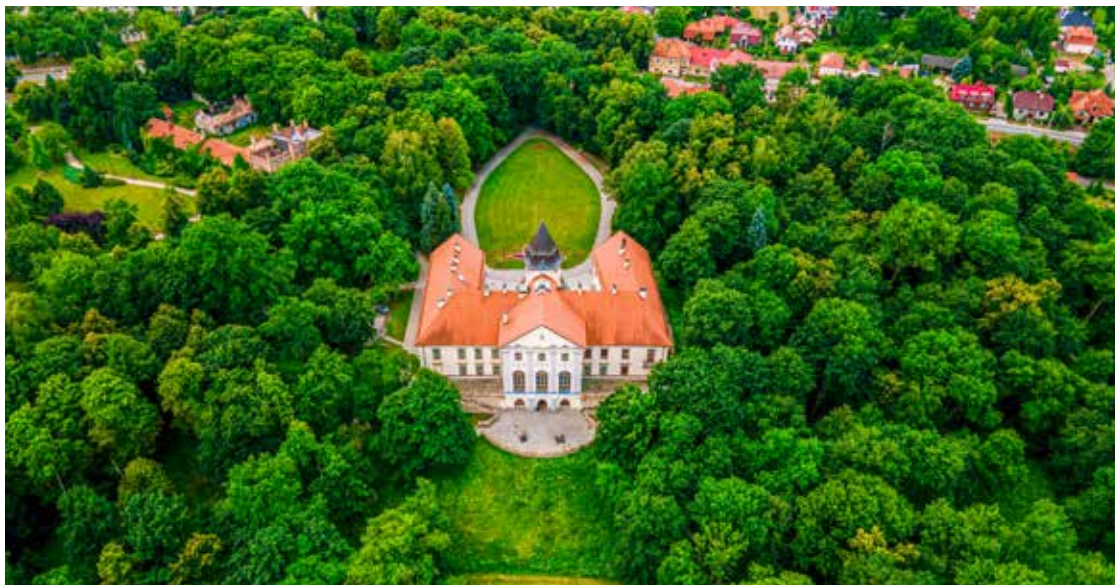
Wartość dodana projektu to wyższy poziom świadczonych usług opieki zdrowotnej w powiązaniu z innowacyjnymi rozwiązaniami zarządczymi, które zapewnią długoterminowe korzyści mieszkańcom polsko-ukraińskiego pogranicza.

W toku realizacji przedsięwzięcia „**Rozwój opieki paliatywnej, geriatrycznej i leczniczej, a także poprawa jakości usług medycznych dla pacjentów z chorobami nowotworowymi w szpitalach Lwowa, Tarnopola i Krosna**” zostaną wyremontowane trzy oddziały opieki paliatywnej, które rocznie będą mogły leczyć prawie 39 tysięcy pacjentów. Dodatkowo zostaną zakupione trzy specjalistyczne pojazdy oraz sprzęt medyczny

fot. Szpital im. dr. Ludwika Rydygiera w Suwałkach

fot. Miasto Tarnobrzeg

i opiekuńczy. Przebudowane zostaną pomieszczenia Oddziału i Poradni Dermatologicznej zlokalizowanej na 3. piętrze budynku Oddziału Opieki Paliatywnej w Krośnie pod potrzeby Zakładu Opiekuńczo-Leczniczego (ZOL). Pacjentami ZOL są osoby, które wymagają całodobowej opieki, często z ograniczeniami w poruszaniu. Zakład Opiekuńczo-Leczniczy został zaprojektowany z myślą o osobach starszych, z niepełnosprawnością lub z ograniczeniem ruchowym i będzie w pełni dostosowany do ich potrzeb. W ramach projektu planowany jest zakup sprzętu i aparatury medycznej, która umożliwi takim pacjentom wygodny pobyt i skuteczną rehabilitację. Wszystkie zakupione łóżka będą wyposażone w materace przeciwoślizgowe, barierki oraz wysięgniki, aby umożliwić swobodne korzystanie z nich. Specjalne uchwyty ułatwią osobom z ograniczeniami ruchowymi przemieszczanie się na łóżku. W ZOL zakupione zostaną urządzenia do fizykoterapii oraz światłoterapii w celu poprawy stanu zdrowia hospitalizowanych osób z niepełnosprawnością.

Działania na rzecz dostępności nierzadko stanowią również ważny element przedsięwzięć związanych z ochroną środowiska. Głównym założeniem inicjatywy „**Nowe historyczne życie parków w Wiśniowcu i Tarnobrzegu**” jest opracowanie projektu przebudowy parku w Tarnobrzegu w taki sposób, aby mogły z niego korzystać osoby z niepełnosprawnościami czy rodzice z wózkami dziecięcymi. Poprawie ma ulec stan nawierzchni alejek parkowych. Zostaną zainstalowane nowe ławki, kosze na śmieci i inne elementy małej architektury, mające zapewnić miejsca do odpoczynku i rekreacji. Pojawi się oświetlenie w postaci stylowych lamp. Znajdująca

się u stóp wzgórza zamkowego zabytkowa fontanna, wraz z przyległym do niej terenem, zyska nowe oblicze. Projekt ma nawiązywać do historycznego układu alei parkowych.

Działań na rzecz dostępności nie zabraknie również w projekcie strategicznym przygotowywanym w priorytecie GRANICE. Po stronie ukraińskiej przedsięwzięcie będzie się koncentrować na modernizacji dworca kolejowego we Lwowie. Obiekt ten od początku zbrojnej agresji Rosji na Ukrainę odgrywa kluczową rolę w łańcuchu logistycznym z uwagi na pełnioną przezeń funkcję ośrodka humanitarnego, ewakuacyjnego oraz socjalnego dla tysięcy uchodźców i osób wewnątrznie przesiedlonych, a także weteranów wojennych, w tym osób z niepełnosprawnościami. W ramach projektu zaplanowano m.in. prace infrastrukturalne na peronie, w tym budowę zadaszeń, przebudowę sieci wodociągowej i kanalizacyjnych, instalację oświetlenia, modernizację schodów oraz instalację wind. Ostateczna decyzja o finansowaniu projektu zostanie podjęta na zbliżającym się posiedzeniu Komitetu Monitorującego programu Interreg NEXT Polska – Ukraina 2021-2027.

Realizacja powyższych działań poprawi komfort życia mieszkańców obszaru polsko-ukraińskiego pogranicza oraz turystów, a także pozytywnie wpłynie na dostępność świadczonych usług oraz wzrost poczucia bezpieczeństwa lokalnej społeczności.

KATARZYNA GILEWICZ

Wspólny Sekretariat

Programu Interreg NEXT Polska – Ukraina 2021-2027

Bezpieczeństwo pogranicza polsko-słowackiego

Na pograniczu polsko-słowackim każdego dnia przebywają tysiące mieszkańców oraz turystów. To piękny, ale i wymagający teren – górzysty, z trudnym dostępem do wielu miejsc, narażony na gwałtowne zmiany pogody oraz ryzyko występowania klęsk żywiołowych, takich jak powódzie, lawiny czy wichury. Dlatego właśnie w ramach programu Interreg Polska – Słowacja 2021-2027 powstał projekt „**Bezpieczeństwo przede wszystkim**”, który łączy siły policji z Polski i Słowacji. Jego celem jest poprawa bezpieczeństwa ludzi oraz szybka reakcja służb w sytuacjach kryzysowych.

Wspólne działania na granicy

Partnerami projektu są Komenda Wojewódzka Policji w Krakowie, Ministerstwo Spraw Wewnętrznych Republiki Słowackiej i Związek Euroregion „Tatry”. Największą siłą tego przedsięwzięcia jest fakt, że realizują go wspólnie jednostki policji z Polski i Słowacji. To nie tylko deklaracja współpracy, lecz konkretne działania oraz ludzie. W inicjatywę zaangażowane są aż 22 jednostki powiatowe policji – po 11 z każdej strony granicy, dzięki czemu obejmuje ona szeroki zakres czynności, które mają realny wpływ na codzienne bezpieczeństwo mieszkańców i turystów.

Partnerstwo, które rozpoczęło się z początkiem 2024 roku, umożliwia lepsze poznanie procedur, sposobu działania służb w sąsiednim kraju, a co za tym idzie – sprawniejszą oraz skuteczniejszą reakcję w sytuacjach zagrożenia. Policjanci z obu krajów wspólnie ćwiczą, uczą się od siebie, wymieniają doświadczeniami, a także doskonalą umiejętność postępowania w trudnych warunkach.

Nowoczesny sprzęt kluczem do skuteczności

Projekt zakłada doposażenie służb w specjalistyczny sprzęt, który umożliwi szybkie i sprawne reagowanie tam, gdzie liczy się każda minuta.

Po stronie polskiej zakupiono już m.in. Centralny Pojazd Wspomagania Akcji Policyjnych. To mobilne centrum dowodzenia, które pozwoli na pełne rozpoznanie sytuacji w miejscu kryzysu oraz efektywne koordynowanie działań. Poza tym polska policja nabyła 14 pojazdów operacyjnych z wyposażeniem, które będą wykorzystywane w akcjach ratowniczych i prewencyjnych.

Strona słowacka postawiła na sprzęt do działań w trudno dostępnych terenach. Zakupione zostaną radiowozy 4x4, drony, noktowizory, termowizja oraz quady z gąsienicami. Taki zestaw pozwoli dotrzeć tam, gdzie zwykły samochód nie da rady – np. w górach, lesie czy na zaśnieżonym terenie.

Szkolenia i ćwiczenia, czyli bezpieczeństwo oparte na wiedzy

Sprzęt to jedno, ale równie ważna jest nauka, jak z niego korzystać. Z tego względu w toku realizacji projektu zostaną przeprowadzone specjalistyczne szkolenia oraz wspólne ćwiczenia polsko-słowackich jednostek. Dzięki tym działaniom policjanci z obu krajów będą mogli poznać nowe technologie, a także nauczyć się współpracy w trudnych warunkach i w czasie rzeczywistym.

fot. Komenda Wojewódzka Policji w Krakowie

Ćwiczenia obejmą symulacje sytuacji kryzysowych, jak katastrofy naturalne czy awarie infrastruktury. Będą stanowiły okazję do przetestowania różnych schematów działania i zidentyfikowania ewentualnych słabych punktów, zanim dojdzie do realnego zagrożenia.

Edukacja podstawą świadomego społeczeństwa

Bezpieczeństwo to nie tylko zadanie służb, lecz także odpowiedzialność mieszkańców i turystów. W związku z tym w ramach projektu przewidziane jest przeprowadzenie kampanii informacyjno-edukacyjnej, nad którą czuwać będzie doświadczony partner – Związek Euroregion „Tatry”. Kampania obejmie:

- konferencje informacyjne,
- krótkie filmy edukacyjne, pokazujące, jak zachować się podczas klęsk żywiołowych (lawiny, powodzi, wichury itp.),
- spotkania w szkołach w Polsce i Słowacji, podczas których najmłodsi dowiedzą się, jak reagować w sytuacji zagrożenia.

To bardzo ważny element projektu, bo im więcej osób wie, jak zachować się w obliczu zagrożenia, tym większa szansa na szybkie i skuteczne działanie.

Co pogranicze zyska dzięki projektowi?

Najważniejszą korzyścią, wynikającą z realizacji opisywanego przedsięwzięcia, będzie wzrost poczucia bezpieczeństwa wśród mieszkańców i turystów polsko-słowackiego pogranicza. Policjanci zostaną wyposażeni w nowoczesny sprzęt oraz przygotowani, aby sprawnie działać w sytuacji zagrożenia. Dzięki temu ich interwencje będą szybsze i skuteczniejsze. Wspólne uczestnictwo w szkoleniach funkcjonariuszy z obu krajów

ułatwi ich współpracę. To doskonała okazja do nawiązania kontaktów oraz wzmocnienia relacji pomiędzy przedstawicielami polskich i słowackich służb reagowania.

Co daje program Interreg w porównaniu z innymi?

Zapytaliśmy przedstawiciela partnera wiodącego projektu, dlaczego warto było zrealizować swój pomysł w ramach programu Interreg Polska – Słowacja 2021-2027.

„Program Interreg zapewnia transgraniczny efekt, a to jest szczególnie ważne dla działania służb ratowniczych na naszym obszarze. I to właśnie wyróżnia ten program spośród innych. Tylko w programie Interreg jednostki policji z Polski i Słowacji mogą współpracować na każdym etapie przygotowania oraz realizacji projektu. Mamy możliwość zakupu niezbędnego sprzętu i wyposażenia, przeprowadzenia wspólnych szkoleń oraz ćwiczeń. Przedsięwzięcie tego rodzaju pogłębia współpracę pomiędzy przedstawicielami służb obu krajów i daje możliwość wspólnego poszukiwania rozwiązań na rzecz zwiększenia bezpieczeństwa osób z obszaru pogranicza. Z uwagi na nasze położenie geograficzne współdziałanie jednostek policji z Polski i Słowacji jest bardzo ważne” – wskazuje insp. Mariusz Kudela, zastępca komendanta wojewódzkiego policji w Krakowie, przedstawiciel partnera wiodącego projektu.

Inicjatywa „Bezpieczeństwo przede wszystkim” potrwa do końca 2025 roku. Otrzyma prawie 2 mln euro dofinansowania z Funduszy Europejskich.

PIOTR BIEL
Wspólny Sekretariat
Programu Współpracy Transgranicznej
Interreg Polska – Słowacja 2021-2027

fot. Komenda Wojewódzka Policji w Krakowie

fot. Komenda Wojewódzka Policji w Krakowie

Nowe coraz bliżej

W poprzednim numerze kwartalnika opisałem kilka rewolucyjnych zmian ortograficznych, które wejdą w życie od 1 stycznia 2026 roku za sprawą decyzji Rady Języka Polskiego (RJP). Ale – jak zaznaczyłem wcześniej – to nie było wszystko, czym chce uraczyć nas RJP. Pora na kolejną porcję ortograficznych rewelacji.

Jeśli ktoś wie – przypomnę. Jeśli nie wie – informuję: już za kilka miesięcy wejdzie w życie wielka reforma ortograficzna zafundowana nam przez członków Rady Języka Polskiego. Zaproponowane (i już przyjęte!) zmiany wywołają u niejednego purysty ortograficzny ból głowy. Faktycznie bowiem zmian jest zaskakująco dużo. Tak wstrzemięźliwe gremium jak RJP do tej pory słynęło z ostrożnego podejmowania jakiegokolwiek decyzji odwracającej znane i utrwalone prawidła. Tym razem jednak jest inaczej.

Skąd takie zmiany? Wspominałem o tym już w poprzednim numerze, dlatego nie ma tu czasu ani miejsca na przepisywanie kolejnych akapitów. Przypomnę wobec tego tylko jedno: członkowie Rady uznali, że w zasadach polskiej pisowni jest za dużo wyjątków i za dużo zakorzenionych zwyczajów niezgodnych z martwą literą ortografii, by pozostać na nie obojętnym. Podjęta reforma ma zatem zlikwidować niektóre wyjątki, a przede wszystkim (co boli niektórych tradycjonalistów) – ma iść z duchem czasu i... uzusem.

Pora więc na przedstawienie kolejnych zmian, które już niebawem staną się obowiązujące w polskiej pisowni. Jest to o tyle istotne, że w pierwszej kolejności dotyczyć będzie polszczyzny publicznej. Takiej, która może rzutować na administracyjną czy prawną interpretację treści zamkniętej w jakimś tekście pisanym. Zatem korpus urzędniczy powinien przygotować się na te zmiany szczególnie mocno.

Cztery pierwsze nowelizacje opisane zostały w ostatnim numerze kwartalnika. Oto pozostałych siedem zmian proponowanych przez RJP. Ułożyłem je w kolejności... dowolnej. Proszę się zatem nią zanedbać nie sugerować.

Pisownia obcych form przedrostkowych

Zdaje się, że to będzie znaczące uproszczenie dla wielu naszych rodaków. Relatywnie mało osób wie bowiem, że formy typu **super**, **hiper**, **ekstra**, **maksi** piszemy z wyrazami pospolitymi łącznie. Dziś jeszcze obowiązują nas formy: *superbohater*, *hiperstagnacja*, *ekstrasukienka*, *maksisamochód*. Dziwne, prawda? A jednak prawdziwe!

Nowa zasada wprowadzi jednak fakultatywność. Oprócz zapisów łącznych równie dobrze mają być zapisy rozdzielne. Czyli można będzie (uff!) pisać: **super bohater**, **hiper stagnacja**, **ekstra sukienka**, **maksi samochód**. Jestem przekonany, że wielu z nas skorzysta z tej zmiany, nawet nieświadomie. Mimo bowiem względnej trwałości zapisów typu *superinternet* czy *hipermarket* – sama zasada łącznej pisowni takich form była słabo rozpoznawalna. Wobec tego nie ma już co się jej uczyć... Idzie przecież nowe.

Pisownia nazw własnych lokali i placówek kulturalnych

Być może kogoś to będzie dziwić, ale do tej pory istnieje zasada stanowiąca, że w nazwach np. kin, teatrów czy też restauracji tylko właściwa nazwa zwykle jest pisana wielką literą. Słowo dookreślające typ placówki pisze się już małymi literami. Nikogo nie powinny więc dziwić zapisy typu: **kino Praha**, **teatr Kamienica**, **restauracja Ratuszowa**. A jednak w uzusie jest z tym niezły ambaras. Bo właściwe są jednocześnie nazwy typu *Teatr Rozmaitości*, *Teatr Słowackiego* – i te formy są zasadne, gdyż w tych wypadkach pierwszy człon tego zestawienia był traktowany jako część nazwy własnej.

Kto jednak spamięta, kiedy jest tak, a kiedy inaczej? Na to pytanie zapewne nie znali odpowiedzi także członkowie Rady Języka Polskiego. Dlatego więc to uproszcili. Od początku nowego roku pójdziemy w stronę wielkich liter. Tylko wielkich liter, niezależnie od formy samej nazwy. Po starym będziemy pisać tylko przymyki i wyrazy pomocnicze (np. *imienia*, *numer*). Spotkamy więc jedynie **Teatr Bagatela**, **Restaurację pod Czarnym Kotem**, **Kino Ochota** itd.

Zmiana w pisowni nazw geograficznych

Tu również następuje modyfikacja. Wielocłonowe nazwy geograficzne mają obecnie pisownię wielką literą, ale z licznymi wyjątkami. Takie przykładowe *Morze Bałtyckie* piszemy w całości wielkimi literami – ale już forma **morze Bałtyk** ma jedną wielką literę. I wiemy dlaczego:

samodzielny człon Bałtyk doskonale zdefiniuje nam, o jaki fragment globu nam chodzi.

Ale to za chwilę będzie już tylko przeszłością. W dawniej samodzielnych nazwach człon dookreślający, typu *morze*, *wyspa*, *półwysep* będzie już pisany literą wielką. Będziemy więc mieli *Półwysep Hel*, *Wyspę Uznam* i tylko *Morze Marmara*.

Nazwy orderów, medali, odznaczeń, nagród i tytułów honorowych

Pozornie to już mniej istotna kwestia. Ale wystarczy zajrzeć do Internetu i wpisać jakąkolwiek nazwę orderu czy innego odznaczenia honorowego. Co autor, to inna pisownia. Czy odznaczenie dla ludzi wykazujących się poświęceniem w życiu codziennym będzie nosić nazwę: *medal Za Ofiarność i Odwagę*, *medal „Za Ofiarność i Odwagę”* czy może *Medal za Ofiarność i Odwagę*? A takich przykładów będziemy mogli podać setki.

Ale już niedługo. Jak śpiewał klasyk: przyjdzie walec i wyrówna. Za nieco ponad pół roku wszystkie tego typu nazwy zapiszemy od wielkich liter. Z wyjątkiem przyimków i spójników wewnątrz nazwy. A każde takie odznaczenie będzie zaczynać się od słów: *Medal...*, *Krzyż...*, *Nagroda...*

Pisownia form *niby*, *quasi*

Niejako przy okazji wcześniej opisywanej zmiany pojawiła się także dodatkowa zasada. Otóż dzisiaj struktury z prefiksoidami *niby-* oraz *quasi-* musimy zapisywać przez kreseczkę. Taki *niby-artysta* (*quasi-artysta*), taki *niby-piłkarz* (albo *quasi-piłkarz*), taki *niby-goty* (albo *quasi-goty*) – są jeszcze zapisywane tylko tak. Za chwilę jednak ta kreska zniknie i będziemy mieli wyłącznie *nibyartystę/quasiartystę*, *nibypiłkarza/quasipiłkarza*, *nibygoty/quasigoty*.

Będzie dokładnie tak, jak w obecnie funkcjonujących zapisach biologicznych czy astronomicznych – dzisiaj bowiem zapisujemy *nibyjagodę*, *nibygwiazdę* właśnie tak: łącznie. Forma z kreską pozostanie tylko wtedy, kiedy połączymy te wyrazy z leksemami tradycyjnie zapisywanymi wielką literą: *niby-Polak*, *niby-Anglia*.

Pisownia przymiotników stopniowalnych z częstką *nie*

Na ogół przymiotniki i przysłówki z częstką *nie* piszemy łącznie. Nikogo nie zdziwią zapisy: *niedobry*, *niemiły*, *niełaskawy*, *niebezpieczny*, *niełatwo*, *niedobrze*. Natomiast kiedy takie przykłady poddawaliśmy stopniowaniu, pisownia (na ogół, ponieważ tu również są wyjątki) była już rozdzielna. Czyli *nie lepszy*, *nie miłszy*, *nie najłaskawszy*, *nie łatwiej*, *nie najlepiej*. To się jednak drastycznie zmienia. Niektórych z nas oczy będą boleć, ale jedynymi słusznymi formami będzie *nielepszy*, *niemiłszy*, *nienajłaskawszy*, *niełatwiej*, *nienajlepiej*. Będzie tak... i tylko tak!

Interpunkcja w członach powtórzonych

Któż z nas nie zastanawiał się choć raz, czy formę typu szast/prast napisać przez kreseczkę (*szast-prast*), czy może jednak z przecinkiem (*szast, prast*). Takie formy są popularne w polszczyźnie nieoficjalnej – ale nawet w mniej oficjalnych wypowiedziach bywały kłopotliwe. Z tego więc kłopotu zostaniemy wybawieni. Zgodnie z nowymi zasadami liczyć się będzie już tylko konsekwencja. Nieważne więc, czy napiszemy *tuż-tuż* albo *tuż, tuż*, albo *tuż tuż*. Wszystkie te formy będą zgodne z normą. Liczyć się więc będzie tylko powtarzalność samego autora. I korektor nie powinien zmieniać tych struktur na takie, które lubi on sam. Decyzja autora będzie tu rzeczą świętą.

I co Państwo na to? Za – czy przeciw?

DR MICHAŁ WIŚNICKI

językoznawca, orędownik prostej polszczyzny w komunikacji publicznej, przekonujący do tego rodzime urzędy od ponad 15 lat
e-mail: m.wisnicki@uw.edu.pl

nibyartysta —

fot. Adobe Stock

Punkty Informacyjne Funduszy Europejskich

Usługi PIFE

**Diagnoza
pomysłu**

**Wskazanie źródeł
wsparcia z FE**

**Konsultacje na etapie
przygotowania wniosku**

**Konsultacje na etapie
realizacji projektu**

**Szkolenia
na temat FE**

**Spotkania
informacyjne**

52

**punkty
informacyjne**

191 094

**konsultacje
w 2024 roku**

Centralny Punkt Informacyjny (Warszawa)
Główne Punkty Informacyjne
(Białystok, Gdańsk, Katowice, Kielce, Kraków,
Lublin, Łódź, Olsztyn, Opole, Poznań, Rzeszów, Szczecin,
Toruń, Warszawa, Wrocław, Zielona Góra)
Lokalne oraz Mobilne Punkty Informacyjne (w całej Polsce)

Konsultacje
telefoniczne
e-mailowe
pisemne
bezpośrednie

Zapytaj

o Fundusze Europejskie

Znajdź najbliższy
Punkt Informacyjny na
www.FunduszeEuropejskie.gov.pl/punkty

Bezpłatne konsultacje
Konsultacje indywidualne u klienta
(po uzgodnieniu z PIFE)

w Centrum

„w Centrum – Magazyn Projektów Europejskich” to kwartalnik wydawany przez jednostkę budżetową Centrum Projektów Europejskich w celu popularyzacji wiedzy o Funduszach Europejskich (FE) oraz o projektach współfinansowanych ze środków unijnych. Intencją wydawcy jest integrowanie wiedzy o dostępnych FE, które leżą w gestii różnych instytucji, i dostarczanie kompleksowych informacji potencjalnym wnioskodawcom oraz innym odbiorcom.

Redakcja

Magdalena Majewska, Agnieszka Wojda, Centralny Punkt Informacyjny Funduszy Europejskich

Redakcja współpracuje także z autorami zewnętrznymi.

Zapraszamy do zgłaszania propozycji tematów, które Państwa zdaniem warto opisać szczegółowo w kolejnych wydaniach magazynu.

Kontakt

redakcja@cpe.gov.pl
Centrum Projektów Europejskich
ul. Puławska 180
02-670 Warszawa
www.cpe.gov.pl
www.FunduszeEuropejskie.gov.pl

Publikacja jest współfinansowana ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego z programu Pomoc Techniczna dla Funduszy Europejskich 2021-2027.

Informacje podawane w magazynie „w Centrum” nie stanowią oficjalnego stanowiska Instytucji Zarządzających, Pośredniczących i Wdrażających poszczególne programy i nie mogą stanowić podstawy do formułowania jakichkolwiek roszczeń. Nie stanowią także oferty w rozumieniu prawa polskiego. Redakcja „w Centrum” nie odpowiada za błędną interpretację udzielonych informacji ani za skutki czynności podjętych na ich podstawie.

Egzemplarz bezpłatny
Nakład: 2000 egz.

Projekt okładki, opracowanie graficzne i skład

C&C Sp. z o.o. – www.ccpog.com.pl

Korekta

C&C Sp. z o.o. – www.ccpog.com.pl

Druk

C&C Sp. z o.o. – www.ccpog.com.pl

CENTRUM PROJEKTÓW
EUROPEJSKICH

www.FunduszeEuropejskie.gov.pl
www.pife.gov.pl

Punkt Informacyjny
Funduszy Europejskich

Rzeczpospolita
Polska

Dofinansowane przez
Unię Europejską

